

מבוא לאקונומטריקה ב'

החוג לכלכלה

תוכן עניינים

4	מבחני ספציפיקציה- מבחן LM (כופלי לגרנג')
10	טעויות ספציפיקציה
10	(1) הוספת משתנה לא רלוונטי
11	(2) השמטת משתנה רלוונטי
14	מולטיקוליניאריות
14	(1) מולטיקוליניאריות מלאה
15	(2) מולטיקוליניאריות חלקית
18	סיכום ותרגול של טעויות ספציפיקציה ומולטי קולינאריות
23	משתני דמי
24	(1) משתנה דמי לחותך
25	(2) משתנה דמי לשיפוע
26	(3) משתנה דמי לכל הפונקציה
35	משתני דמי אם המשתנה האיכותי יכול לקבל יותר משני ערכים
38	משתני דמי עבור שני משתנים איכותיים
45	הפרה של ההנחות הקלאסיות
46	הטרוסקדסטיות
46	ההשלכות על אומדי הריבועים הפחותים (OLS)
46	מבחנים לזיהוי הטרוסקדסטיות: GQ ו-WHITE
55	פיתרון בעיית הטרוסקדסטיות: ריבועים פחותים משוקללים (WLS)
59	מתאם סדרתי
60	השלכות על אומדי OLS
60	מבנה המתאם הסדרתי
62	תכונות המתאם הסדרתי
63	מבחנים לזיהוי מתאם סדרתי: DW (דרבין ווטסון) ו-LM
69	פיתרון בעיית המתאם הסדרתי: רגרסיית הפרשים (שיטת קוקרן-אורקט)
676	סיכום בעיית המתאם הסדרתי והטרוסקדסטיות

77	מודלים דינמיים
77	המכפילים הדינמיים
80	הקשר בין מתאם סדרתי למודלים דינמיים
80	השלכות על אר"פ של משתנה מוסבר בפיגור כמשתנה מסביר
82	שאלות מסכמות : מתאם סדרתי ומודלים דינמיים

מבחני ספציפיקציה- מבחן LM (כופלי לגרנג')

במבחן כופלי לגרנג' (LM) אנו בודקים האם משתנה או משתנים מסבירים מסוימים רלוונטיים למודל.

לדוגמא:

נניח שיש לנו מודל הכולל 4 משתנים מסבירים (UNRESTRICTED):

$$Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \beta_2 x_{2t} + \beta_3 x_{3t} + \beta_4 x_{4t}$$

לגבי השניים הראשונים אנו בטוחים כי הם רלוונטיים וחייבים להופיע במודל. לגבי השניים האחרונים אנחנו לא בטוחים.

השערות:

$$H_0: \beta_3 = \beta_4 = 0$$

$$H_1: OTHERWISE$$

המודל המוגבל (RESTRICTED) הינו:

$$Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \beta_2 x_{2t}$$

במבחן LM אומדים את המודל המוגבל ומקבלים עבור כל תצפית את הסטייה מקו

$$\text{הרגרסיה} - \hat{Y}_t = \hat{u}_t. Y_t - \hat{Y}_t = \hat{u}_t$$

כעת אומדים את הרגרסיית העזר שבה מנסים לנבא את הסטייה מקו הרגרסיה עבור כל תצפית:

$$\hat{u}_t = \delta_0 + \delta_1 x_{1t} + \delta_2 x_{2t} + \delta_3 x_{3t} + \delta_4 x_{4t} + \omega_t$$

הרציונאל של המבחן הוא:

אחת מן ההנחות הקלאסיות של מודל הרגרסיה היא כי המשתנים ה"ב"ת אינם

$$\text{מתואמים עם טעות האמידה: } \text{cov}(X_t, u_t) = 0$$

המשתנים המצויים בתוך המודל (השניים הראשונים), לא מתואמים עם טעות האמידה ($R_{u12}^2 = 0$).

לגבי שני המשתנים שיש לנו ספק לגביהם:

אם הם יהיו מתואמים עם טעות האמידה ($R_{u34}^2 \neq 0$) – זו אינדיקציה ש"שכחנו" להוסיף למודל וכי הם רלוונטיים (דוחים H_0).

אם הם אינם מתואמים עם טעות האמידה ($R_{u34}^2 = 0$), המודל מושלם כמו שהוא (מקבלים את H_0).

• הסבר באמצעות מעגלי וואן:

חישוב הסטטיסטי:

הכפלת ה- R^2 של רגרסיית העזר במספר התצפיות (T).

$$LM_{stat} = R^2 \cdot T$$

כלל הכרעה של H_0 :

אם $LM_{stat} > \chi_m^2$ נדחה את H_0 .

m- מס' ההגבלות ב- H_0 .

UNRESTRICTED

Dependent variable: Y

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Prob>F
Model	-----	646169.84	-----	-----	0.0000
Error	-----	620.17			
C Total	203	646790.01			

Root MSE	-----	R-square	-----
Dep Mean	----	Adj R-sq	-----
C.V.	-----		

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	T for H0: Parameter=0	Prob> T
INTERCEP	1	5.067731	0.456604	11.09874	0.0000
X1	1	0.975726	0.042711	22.84485	0.0000
X2	1	3.005385	0.008679	346.2721	0.0000
X3	1	-5.029101	0.073149	-68.75146	0.0000
X4	1	8.974106	0.029075	308.6485	0.0000

RESTRICTED

Dependent variable: Y

Analysis of Variance					
Source	DF	Sum of	Mean	F Value	Prob>F
		Squares	Square		
Model	-----	646001.81			
Error	-----	788.2			
C Total	203	646790.01			
Root MSE	-----		R-square	-----	
Dep Mean	-----		Adj R-sq	-----	
C.V.	-----				

Parameter Estimates					
Variable	DF	Parameter	Standard	T for H0:	Prob> T
		Estimate	Error	Parameter=0	
INTERCEP	1	7.067731	0.656604	10.76406	0.0000
X1	1	26.36455	0.756627	34.84485	0.0000
X2	1	29.58626	0.076993	384.2721	0.0000

רגרסיית עזר

Dependent variable :RES

Analysis of Variance					
Source	DF	Sum of	Mean	F Value	Prob>F
		Squares	Square		
Model	-----	646169.84	-----	-----	0.0000
Error	-----	620.17			
C Total	203	646790.01			

Root MSE	-----	R-square	0.213
Dep Mean	-----	Adj R-sq	-----
C.V.	-----		

Parameter Estimates

		Parameter	Standard	T for H0:	
Variable	DF	Estimate	Error	Parameter=0	Prob> T
INTERCEP	1	5.9608892	0.776604	7.675584	0.0000
X1	1	1.2077723	0.978845	1.233875	0.8455
X2	1	0.4840697	0.886754	0.545889	0.9976
X3	1	-5.029101	0.073149	-68.75146	0.0000
X4	1	8.974106	0.029075	308.6485	0.0000

(1) בדקו את הטענה כי לפחות אחד מן המשתנים הנוספים רלוונטי למודל בשתי דרכים.

(2) איזה מן המשתנים הנוספים רלוונטי למודל?

****שימו לב כי:**

עבור המשתנים הנוספים למודל - כל המדדים (הבטות, ערכי t וה-Pvalu) ברגרסיית העזר שווים לאלו של הרגרסיה הלא מוגבלת.
עבור המשתנים הקיימים במודל - המדדים אינם שווים בין שתי הרגרסיות.

(3) הסבירו את הקשרים בין שלוש המשוואות: (R) (U) ו (עזר) ואת הקשר בין מבחן WALD ומבחן LM.

הקשר בין משוואות ה-U, ה-R והעזר:

א. $U=R+e$

ב. $ESS_U = ESS_y$

ג. $ESS_R = TSS_y$

ד. $R^2 = 1 - \frac{ESS_y}{TSS_y} = 1 - \frac{ESS_U}{ESS_R} = \frac{ESS_R - ESS_U}{ESS_R}$

4) שחזרו בעזרת שתי המשוואות הראשונות (U ו-R) את LM_{stat}

5) שחזרו בעזרת המשוואה האחרונה (רגרסיית העזר) את $WALD_{stat}$

טעויות ספציפיקציה

טעויות ספציפיקציה הן טעויות בניסוח משוואת הרגרסיה.

ישנם שני סוגים של טעויות ספציפיקציה:

(1) הוספת משתנה בלתי תלוי שאיננו רלוונטי (איננו מובהק) למודל.

(2) השמטת משתנה בלתי תלוי רלוונטי (מובהק) למודל.

(1) הוספת משתנה לא רלוונטי

נניח שהמודל האמיתי (הנכון) כולל שני משתנים בלתי תלויים, אבל אנחנו חושבים בטעות כי הוא כולל גם משתנה בלתי תלוי שלישי.

$$\text{המודל האמיתי: } Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \beta_2 x_{2t} + \varepsilon$$

$$\text{המודל הנאמד (הטעותי): } Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \beta_2 x_{2t} + \beta_3 x_{3t} + \varepsilon$$

אם נקבל את H_0 במבחן t למובהקות β_3 נסיק כי המשתנה איננו רלוונטי ונאמוד את המודל מחדש הפעם ללא המשתנה השלישי.

אולם, גם אם לא נוכל לאמוד מחדש, הימצאותו של משתנה שאיננו רלוונטי במודל הרגרסיה איננה פוגמת ברלוונטיות של המשתנים האחרים במודל ולא בתכונות החיוניות למבחני המובהקות שלהם.

כלומר, האומדים האחרים $(\hat{\alpha}, \hat{\beta}_1, \hat{\beta}_2)$ יהיו חסרי הטיה, יעילים ועקיבים לפרמטרים באוכלוסיה $(\alpha, \beta_1, \beta_2)$ וגם השונויות הנאמדות תהיינה חסרות הטיה, כך שניתן יהיה לבצע על האומדים האחרים בדיקת השערות תקפה.

מסקנה:

טעות ספציפיקציה של הוספת משתנה שאיננו רלוונטי למודל איננה טעות שיוצרת בעיה.

****שימו לב כי לעיתים נרצה להשאיר משתנה שאיננו מובהק במודל. מדובר במקרים בהם המשתנה הנוסף מעלה את $AdjR^2$ למרות שאיננו מובהק, כיוון ש: $t_{\hat{\beta}} < 1$ (לפי חוק חיטובסקי).**

(2) השמטת משתנה רלוונטי

נניח שהמודל האמיתי כולל שני משתנים בלתי תלויים אולם אנו אומדים בטעות מודל הכולל רק את אחד המשתנים הב"ת:

$$Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \beta_2 x_{2t} + \varepsilon \quad \text{המודל האמיתי:}$$

$$Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \varepsilon \quad \text{המודל הנאמד (הטעותי):}$$

במקרה זה עלולה להיווצר בעיה בהשמטת משתנה x_2 .

א. בעיה באמידה של β_1 :

הבעיה תיווצר במקרה ובו קיים קשר בין המשתנה הב"ת שהושמט לבין המשתנים הב"ת האחרים במודל.

כאשר $r_{12} \neq 0$, בהיעדר x_2 , לא ישקף טוב את הפרמטר באוכלוסיה β_1 (יהיה אומד מוטה לפרמטר) מכיוון שהוא "יספח לעצמו" חלק מן ההשפעה שיש ל- x_2 על Y .

• הדגמה באמצעות מעגלי ואן:

****שימו לב- אם מקדם השיפוע של x_1 שונה במודל הנאמד לעומת במודל האמיתי ניתן להסיק מכך כי $\text{cov}_{12} \neq 0$**

ניתן להעריך את כיוון ההטיה (חיובית או שלילית) של האומד ל- $\hat{\beta}_1$ ביחס לפרמטר β_1 באוכלוסיה:

$$\text{גודל ההטיה: } \beta_2 \cdot \frac{\text{cov}(x_1, x_2)}{\text{cov}(x_1, x_1)} \text{ או } \beta_2 \cdot \frac{S_{12}}{S_{11}}$$

$$E(\hat{\beta}_1) = \beta_1 + \beta_2 \cdot \frac{S_{12}}{S_{11}}$$

אם $S_{12} = 0$ האומד ל- β_1 יהיה חסר הטיה (למרות היעדרו של x_2 מהמודל).

אם $S_{12} > 0$ ו- β_2 הם שווי סימן-ההטיה חיובית-האומד ל- β_1 יהיה מוטה כלפי מעלה.

אם $S_{12} < 0$ ו- β_2 הם שוני סימן-ההטיה שלילית- האומד ל- β_1 יהיה מוטה כלפי מטה.

ב. בעיה באמידה של α :

$$E(\hat{\alpha}) = \alpha + \beta_2 (\bar{x}_2 - \bar{x}_1 \frac{S_{12}}{S_{11}})$$

ניתן לראות כי גם כאשר $S_{12} = 0$ האומד ל- α יהיה מוטה.

רק כאשר $S_{12} = 0$ וגם $\bar{x}_2 = 0$ האומד ל- α יהיה חסר הטיה.

ג. בעיה באמידת השונות של β_1 ו- α :

אומד השונות יהיה מוטה תמיד כלפי מעלה כי הוא איננו לוקח בחשבון את החלק ש-

x_2 מסביר ב- Y :

$$S_{\hat{\beta}_1}^2 = \frac{ESS}{T - k - 1} \text{ מכיוון ש-ESS מוטה כלפי מעלה אז } s_{\hat{\beta}_1}^2 \text{ מוטה כלפי מעלה.}$$

מסקנה:

בדיקת ההשערות על הפרמטרים של המודל הנאמד איננה תקפה.

סיכום:

בהיעדר x_2 , בדיקות ההשערות לפרמטרים של המודל הטעותי אינן תקפות::

אומד לשונות הפרמטרים	אומד ל- α	אומד ל- β_1	
מוטה (כלפי מעלה)	מוטה אלא אם- $\bar{x}_2 = 0$	חסר הטיה	$S_{12} = 0$
	מוטה	מוטה <u>כיוון ההטיה:</u> חיובי: S_{12} ו- β_2 שוי סימן שלילי: S_{12} ו- β_2 מנוגדי סימן	$S_{12} \neq 0$

מולטיקוליניאריות

מולטיקוליניאריות היא תופעה סטטיסטית בעייתית המתייחסת למתאם בין המשתנים המסבירים במודל.

נבחין בין מולטיקוליניאריות מלאה לחלקית.

(1) מולטיקוליניאריות מלאה

מתאם מלא בין המשתנים המסבירים במודל.

הדבר קורה כאשר משתנה מסביר אחד הוא קומבינציה ליניארית מלאה של המשתנה המסביר השני:

$$x_1 = a + bx_2 \quad (x_1 \text{ הוא קומבינציה ליניארית מלאה של } x_2) \quad \text{מכאן ש: } r_{12} = 1.$$

****שימו לב כי מדובר בטרנספורמציה ליניארית ולא בטרנספורמציה אחרת (למשל**

$$x_1 = x_2^2), \text{ אז בהכרח } r_{12} \neq 1.$$

במצב של מולטיקוליניאריות מלאה אין כל השפעה של המשתנה האחד מעבר לשני.

לדוגמא: נניח שאנו רוצים לאמוד את הביקוש לדירות בתל אביב כפונקציה של מחירן בשקלים (x_1) ובדולרים (x_2):

$$Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \beta_2 x_{2t} + u_t$$

בהנחה ששער הדולר נותר קבוע, המחיר בדולרים מהווה קומבינציה ליניארית מלאה של המחיר בשקלים (המחיר בשקלים * שער הדולר). במקרה כזה לא ניתן להפריד את ההשפעה של שני המשתנים ה"ת זה מזה ומדובר בעצם באותו המשתנה.

מדוע זה בעייתי?

כיוון שלא ניתן לאמוד את המודל שכן אר"פ אינם מוגדרים.

הסבר: בגזירת אר"פ, נוצר מצב של תלות ליניארית בין המשוואות הנורמאליות וחלקן יתבטלו. ניוותר עם יותר נעלמים ממשוואות ועם אינסוף פיתרונות, כך שלא נוכל להגדיר את האומדים.

בדוגמא שלנו:

$$Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \beta_2 x_{2t} + u_t$$

$$\sum \hat{u}_t = 0 : \hat{\alpha}$$

$$\sum \hat{u}_t x_{1t} = 0 : \hat{\beta}_1$$

$$\sum \hat{u}_t x_{2t} = 0 : \hat{\beta}_2$$

$$\sum \hat{u}_t (bx_2) = 0$$

מכיוון ש: $x_1 = bx_2$ (שער הדולר) אז גזירת $\hat{\beta}_1$: $b \sum \hat{u}_t x_2 = 0$ והמשוואה מתבטלת.
 $0 = 0$

פיתרון: הורדת אחד המשתנים ואמידת המשוואה מחדש בלעדיו.

(2) מולטיקוליניאריות חלקית

כאשר יש מתאם גבוה מאוד בין משתנים מסבירים במודל (אך לא מושלם) עלולה להיווצר בעיה של מולטיקוליניאריות חלקית.

לדוגמא: נניח שאנו רוצים לאמוד את הציונים בתואר ראשון ע"י ציוני הפסיכומטרי (x_1) וציוני הבגרות (x_2) :

$$Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \beta_2 x_{2t} + u_t$$

מכיוון שיש מתאם גבוה בין ציוני הפסיכומטרי וציוני הבגרות לא נוכל לבדוד באופן מלא את ההשפעה המדויקת של כל אחד מהם על ציוני ה-B.A.

כל אחד מהמשתנים הב"ת "יגזול" מן ההשפעה הייחודית שיש למשתנה הב"ת השני על המשתנה התלוי, כך שבסופו של דבר, למרות שהמודל עם שני המשתנים הב"ת יהיה מובהק, התרומה הייחודית של כל משתנה ב"ת לניבוי התלוי לא תהיה מובהקת.

זיהוי מולטיקוליניאריות חלקית:

(1) כאשר קיימת סתירה בין התוצאה במבחן F למובהקות המודל (המודל מובהק)

לבין מבחני t למובהקות השיפועים (אף אחד מן השיפועים איננו מובהק).

הסתירה נוצרת כתוצאה מהגדלת השונות של כל אחד מהשיפועים בשל המתאם הגבוה בין ה"ב", באופן שלא מאפשר לדחות את השערת האפס למובהקות

$$s_{\hat{\beta}_1}^2 = \frac{MSE}{SSX_1(1-r_{12})}$$

השיפועים:

$$t = \frac{\hat{\beta}_1}{S_{\hat{\beta}_1}}$$

(2) רגישות לספציפיקציה - הורדת משתנה ב"ת שאיננו מובהק תהפוך משתנים ב"ת אחרים במודל למובהקים. אם אין בעיה של מולטיקוליניאריות, הורדת משתנים ב"ת שאינם רלוונטיים מהמודל, לא אמורה להשפיע על מובהקותם של המשתנים ה"ב"ת האחרים.

(3) סימנים הפוכים - כאשר השיפועים של המשתנים ה"ב"ת מקבלים סימנים הפוכים מכיוון ההשפעה שלהם על המשתנה התלוי. אם למשל, x_1 משפיע חיובית על Y ואילו x_2 משפיע שלילית על Y אבל הם יופיעו במשוואת הרגרסיה עם סימנים הפוכים ($\hat{\beta}_1$ שלילית ואילו $\hat{\beta}_2$ חיובית), יש לחשוד שקיימת בעיה של מולטי קולינאריות במודל (מתאם גבוה מאוד בין המשתנים ה"ב"ת ש"מבלבל" את הסימנים שלהם).

השלכות של מולטיקוליניאריות חלקית:

מולטיקוליניאריות חלקית איננה פוגעת בתכונות של אר"פ (הם נותרים ליניאריים, חסרי הטיה, יעילים ועקיבים) ולא באומד השונות של האומדים (שנותר חסר הטיה) כך שבדיקת השערות תוך שימוש באומדים הללו תהיה תקפה (זאת בניגוד למולטיקוליניאריות מלאה).

במובן הזה, בעיה של מולטיקוליניאריות חלקית דומה לבעיה של הוספת משתנה ב"ת שאיננו רלוונטי.

פיתרונות למולטיקוליניאריות חלקית:

(1) ברוב המקרים נשקול להוריד את אחד המשתנים.

יחד עם זאת, כאשר המובהקות של המשתנים היא גבולית $1 < t_{\hat{\beta}} < 2$, יתכן ונותיר את שניהם בתוך המודל כיוון שבסך הכול יש עליה ב- $AdjR^2$ (לפי חוק חיטובסקי).

(2) ניתן לעיתים לאחד את שני המשתנים למשתנה אחד. למשל, בדוגמא של ניבוי ציוני ה-B.A. על ידי ציוני הפסיכומטרי והבגרות, יש לשקול להגדיר משתנה חדש שיהווה שקלול ציוני הפסיכומטרי והבגרות ולהשתמש בו לניבוי ה-B.A.

שלבי בדיקת ההשערות:

(1) מבצעים מבחן F לבדיקת מובהקות המודל.

(2) במידה והמודל מובהק, מבצעים מבחן t למובהקות כל אחד מהשיפועים.

(3) ביצוע מבחן WALD לבדיקת כל השיפועים שלא יצאו מובהקים:

א. אם מקבלים את H_0 : אין סתירה עם מבחני t- אין בעיה של מולטיקוליניאריות חלקית, נוריד את קבוצת המשתנים הלא רלוונטיים מהמודל.

ב. אם דוחים את H_0 : יש סתירה עם מבחני t- קיימת בעיה של מולטיקוליניאריות חלקית, יש להוריד מן המודל כל פעם משתנה אחד ולבצע מבחן WALD בלעדיו, עד שמזהים את המשתנה/משתנים שיש להוריד מהמודל.

סיכום ותרגול של טעויות ספציפיקציה ומולטי קולינאריות

סיכום

הבעיה	הגדרה	זיהוי	השלכות	פיתרון																
הוספת משתנה לא רלוונטי	המודל האמיתי: $Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \varepsilon$ המודל הנאמד (הטעותי): $Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \beta_2 x_{2t} + \varepsilon$	קבלת H_0 במבחן t למובהקות β_2	ניתן לבצע בדיקת השערות אר"פ $(\hat{\alpha}, \hat{\beta}_1, \hat{\beta}_2)$ חסרי הטיה אומדי השונות $(S_{\hat{\alpha}}^2, S_{\hat{\beta}_1}^2, S_{\hat{\beta}_2}^2)$ חסרי הטיה	* הורדת המשתנה																
השמטת משתנה רלוונטי	המודל האמיתי: $Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \beta_2 x_{2t} + \varepsilon$ המודל הנאמד (הטעותי): $Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \varepsilon$	דחיית H_0 במבחן t למובהקות β_2	לא ניתן לבצע בדיקת השערות <table><tr><td>בהיעדר x_2:</td><td>אומד ל- β_1</td><td>אומד ל- α</td><td>אומד לשונות הפרמטרים</td></tr><tr><td>$S_{12} = 0$</td><td>חסר הטיה</td><td>מוטה</td><td>מוטה חיובית</td></tr><tr><td></td><td></td><td>אלא אם- $\bar{x}_2 = 0$</td><td></td></tr><tr><td>$S_{12} \neq 0$</td><td>מוטה חיובית: S_{12} ו- β_2 שווי סימן מוטה שלילית: S_{12} ו- β_2 מנוגדי סימן</td><td>מוטה</td><td>מוטה חיובית</td></tr></table>	בהיעדר x_2 :	אומד ל- β_1	אומד ל- α	אומד לשונות הפרמטרים	$S_{12} = 0$	חסר הטיה	מוטה	מוטה חיובית			אלא אם- $\bar{x}_2 = 0$		$S_{12} \neq 0$	מוטה חיובית: S_{12} ו- β_2 שווי סימן מוטה שלילית: S_{12} ו- β_2 מנוגדי סימן	מוטה	מוטה חיובית	הוספת המשתנה
בהיעדר x_2 :	אומד ל- β_1	אומד ל- α	אומד לשונות הפרמטרים																	
$S_{12} = 0$	חסר הטיה	מוטה	מוטה חיובית																	
		אלא אם- $\bar{x}_2 = 0$																		
$S_{12} \neq 0$	מוטה חיובית: S_{12} ו- β_2 שווי סימן מוטה שלילית: S_{12} ו- β_2 מנוגדי סימן	מוטה	מוטה חיובית																	
מולטיקוליניאריות מלאה	מתאם מלא בין המשתנים המסבירים במודל $Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \beta_2 x_{2t} + \varepsilon$ כאשר $r_{12} = \pm 1$	אם: $x_1 = a + bx_2$ אז: $r_{12} = 1$	לא ניתן לבצע בדיקת השערות אר"פ $(\hat{\alpha}, \hat{\beta}_1, \hat{\beta}_2)$ בלתי מוגדרים.	הורדת אחד המשתנים																
מולטיקוליניאריות חלקית	מתאם חזק בין המשתנים המסבירים במודל $Y_t = \alpha + \beta_1 x_{1t} + \beta_2 x_{2t} + \varepsilon$ כאשר $0.7 < r_{12} < 1$	א.סתירה בין מבחן F ל- t ב.רגישות לספציפיקציה ג.סימנים הפוכים	ניתן לבצע בדיקת השערות אין פגיעה בתכונות אר"פ ושונותם	** הורדת אחד המשתנים או איחודם																

* במידה והמובהקות גבולית ($1 < t_{\hat{\beta}_2} < 2$) נשקול להשאיר משתנה לא רלוונטי כי מעלה את $AdjR^2$ (חוק חיטובסקי).

** במידה ומובהקותם גבולית ($1 < t_{\hat{\beta}} < 2$) נשקול להשאיר את שניהם בשל העלייה ב- $AdjR^2$ (חוק חיטובסקי).

תרגול

שאלה מס' 1

להלן מודל של שכר W_t , כפונקציה של שנות לימוד S_t :

$$W_t = \alpha + \beta \cdot S_t + u_t \quad (1)$$

להלן מודל של שכר W_t , כפונקציה של שנות לימוד S_t ושל גיל A_t :

$$W_t = \alpha + \beta_1 \cdot S_t + \beta_2 \cdot A_t + v_t \quad (2)$$

כל האומדים חיוביים ומובהקים וקיים קשר שלילי בין גיל להשכלה.

א. $\hat{\beta}_1$ במשוואה (1) הוא:

1. אומד חסר הטיה

2. אומד מוטה שלילית

3. אומד מוטה חיובית

4. אומד מוטה, אך לא ניתן לדעת את כיוון ההטיה.

ב. ניתן להשתמש במבחן t לבדיקת מובהקות השיפוע במשוואה (1). נכון/לא נכון/

לא ניתן לדעת

ג. בנוסף למשתנים במשוואה השנייה, החליט החוקר להוסיף גם את משתנה הוותק, EXP_t . מכיוון שלא היו בידו נתונים על הוותק, החליט החוקר להעריכו עבור כל עובד על ידי הגיל של העובד פחות 24 שנים (מתוך ההנחה שהחיים המקצועיים מתחילים בגיל זה לערך).

להלן משוואה מס' 3:

$$W_t = \alpha + \beta_1 \cdot S_t + \beta_2 \cdot A_t + \beta_3 \cdot EXP_t + w_t \quad (3)$$

חוה דעתך על המשוואה השלישית.

שאלה מס' 2

נתונות ארבע משוואות הרגרסיה הבאות (כאשר הסטיות במודל האמיתי מקיימות את הנחות הרגרסיה הקלאסיות):

$$X_{2t} = \lambda + \delta \cdot X_{1t} + V_t \quad \text{כאשר התקבל : } \sum \hat{V}_t^2 = \sum (X_{2t} - \bar{X}_{2t})^2 \quad (1)$$

$$Y_t = \alpha + \beta_1 \cdot X_{1t} + \beta_2 \cdot X_{2t} + U_t \quad (2)$$

(10.3) (19.8)

$$Y_t = \alpha + \beta_1 \cdot X_{1t} + \beta_2 \cdot X_{2t} + \beta_3 \cdot X_{3t} + W_t \quad (3)$$

(9.9) (17.3) (0.37)

$$Y_t = \alpha + \beta_1 \cdot X_{1t} + \Sigma_t \quad (4)$$

(6.3)

(המספרים בסוגריים הם ערכי t של אומדני המקדמים).

לגבי הטענות הבאות, קבעו לגבי כל טענה אם היא נכונה או לא, והסבירו :

א. האומד של β_1 במשוואה (2) הינו חסר הטיה, אך אומד השונות של β_1 מוטה.

ב. האומד של β_1 במשוואה (3) הינו חסר הטיה, אך אומד השונות של β_1 מוטה.

ג. האומד של β_1 במשוואה (4) הינו חסר הטיה, אך אומד השונות של β_1 מוטה.

ד. האומדן $\hat{\beta}_1$ במשוואה (4) זהה ל $\hat{\beta}_1$ במשוואה (2).

ה. השונות התיאורטית של האומדן $\hat{\beta}_1$ במשוואה (4) זהה לשונות התיאורטית

של $\hat{\beta}_1$ במשוואה (2), אך אומדני השונות שונים.

ו. האומדל α - במשוואה (4) הינו חסר הטיה.

ז. האומדל α - במשוואה (3) הינו חסר הטיה.

ח. R^2 של משוואה (2) גדול מ- R^2 של משוואה (3).

ט. $\bar{R}^2$ של משוואה (2) גדול מ- $\bar{R}^2$ של משוואה (3).

שאלה מס' 3

נתון המודל : $Y_t = \alpha + \beta_1 \cdot X_{1t} + \beta_2 \cdot X_{2t} + U_t$

חוו דעתכם על הטענות הבאות (כל סעיף עומד בפני עצמו):

א. בהנחה כי מתקיים : $Y_t = \alpha + \beta_1 \cdot X_{1t} + \beta_2 \cdot X_{2t} + U_t$ $R^2 = 0.92$

(0.3) (0.5)

הערכים בסוגריים הם ערכי t למובהקות הבטות.

יש טעות במודל כי המודל מובהק והמקדמים לא: נכון/לא נכון/ לא ניתן לדעת

ב. בהנחה כי מתקיים : $X_{1t} - 2X_{2t} = 1$

לא ניתן לאמוד את המודל בשיטת הריבועים הפחותים: נכון/לא נכון/ לא ניתן לדעת

ג. בהנחה כי מתקיים : $x_{1t} = x_{2t}^2$.

לא ניתן לאמוד את המודל בשיטת הריבועים הפחותים: נכון/לא נכון/ לא ניתן לדעת.

ד. הוכיחו תשובותיכם לסעיפים א ו- ב.

ה. בהנחה כי מתקיים : $r_{12} = 0.98$

1. לא ניתן לאמוד את המודל בשיטת הריבועים הפחותים:

נכון/לא נכון/ לא ניתן לדעת.

2. איזו בעיה עלולה להיווצר במודל ומהן השלכותיה.

3. בהנחה שהמודל יצא מובהק אולם הבטות אינן מובהקות וערכי t

למובהקות הבטות הן כדלקמן: $t_{\hat{\beta}_1} = 1.31$, $t_{\hat{\beta}_2} = 1.45$, מה יהיה הפיתרון הטוב

ביותר, לדעתכם, לבעיה במודל (אליה התייחסתם בסעיף 2)?

א. להוריד את x_1

ב. להוריד את x_2

ג. להוריד את שני המשתנים.

ד. להותיר את שני המשתנים.

משתני דמי

הנושא של משתני דמי מטפל בהכנסת משתנים ב"ת איכותיים למודל הרגרסיה.

עד כה כל המשתנים הב"ת שהכנסנו למודל היו כמותיים, כלומר קיבלו ערכים מספריים.

למשל, נניח שאנו סבורים שמש' שנות הלימוד של אדם משפיעות על שכרו:

$$W_i = \text{השכר (המשתנה התלוי)}$$

$$S_i = \text{שנות לימוד (המשתנה הב"ת)}$$

$$W_i = \alpha + \beta \cdot S_i : \text{משוואת הרגרסיה}$$

במקרה זה המשתנה המסביר (כמו גם המוסבר) הוא כמותי.

נניח שאנו סבורים שגם משתנה המגדר משפיע על השכר. משתנה זה איננו כמותי כמו שנות לימוד אלא איכותי שכן הוא לא מקבל ערכים מספריים אלא ערכים קטגוריאליים כ"גבר" או "אישה".

נשאלת השאלה כיצד נכניס אותו לתוך משוואת הרגרסיה?

נגדיר משתנה D שיקבל את הערך 0 אם מדובר ב"אישה" ואת הערך 1 אם מדובר ב"גבר".

משתנה כזה נקרא משתנה דמי (dummy variable).

לעומת משתנה רגיל ש"פועל" תמיד, משתנה זה "יפעל" רק אם מדובר בגבר.

ניתן להכניס את משתנה הדמי למודל בשלושה אופנים שונים:

- (1) משתנה דמי לחותך- המין משפיע על השכר ההתחלתי בלבד
- (2) משתנה דמי לשיפוע- המין משפיע על התוספת לשכר בגין שנות הלימוד
- (3) משתנה דמי לכל הפונקציה- המין משפיע גם על החותך וגם על השיפוע

(1) משתנה דמי לחותך

המין משפיע על השכר ההתחלתי בלבד.

$$W_t = \alpha_0 + \alpha_1 D + \beta \cdot S_t + u_t \text{ : המודל}$$

החותך מייצג כאן את השכר ההתחלתי.

שכר ההתחלתי של אישה: α_0

שכר התחלתי של גבר: $\alpha_0 + \alpha_1$

הבדל בשכר בין נשים וגברים: α_1 (הפרש בין החותכים)

בדיקת השערות על משתנה הדמי: מבחן t למובהקות הפרש החותכים: $H0: \alpha_1 = 0$

**** השיפוע מייצג את התוספת בשכר כפונקציה של מס' שנות הלימוד והוא זהה עבור נשים וגברים.**

? על בסיס מדגם של 50 איש העובדים בחברה מסוימת התקבלו התוצאות הבאות:

$$W_t = 5500 + 1043 \cdot D + 119 \cdot S_t$$

(S.E) (134) (56) (24)

המספרים בסוגריים הם טעויות התקן של מבחני המובהקות לפרמטרים.

- א. מהו השכר ההתחלתי של גבר בעל 12 שנות לימוד?
- ב. מה ההבדל בשכר ההתחלתי בין גברים לנשים?
- ג. האם הבדל זה מובהק באוכלוסיה?
- ד. בדקו את הטענה כי השכר ההתחלתי של גברים גבוה ביותר מ- 500 ₪ מזה של נשים.
- ה. בדקו את הטענה שהשכר ההתחלתי של נשים נמוך ב- 600 ₪ מזה של גברים.

פונקצית רגרסיה המכילה משתנים איכותיים בלבד

המגדר הוא המשתנה היחיד במשוואה:

$$W_t = \alpha_0 + \alpha_1 D + u_t$$

החותך מייצג כאן את השכר הממוצע עבור כל קטגוריה.

שכר הממוצע של אישה: α_0

שכר הממוצע של גבר: $\alpha_0 + \alpha_1$

הבדל בשכר הממוצע בין נשים וגברים: α_1 (הפרש בין החותכים)

בדיקת השערות על משתנה הדמי: מבחן t : $H_0: \alpha_1 = 0$ (מבחן זה למבחן t להבדל בין ממוצעים).

? על אותו המדגם של 50 איש העובדים בחברה מסוימת ביקש החוקר לבדוק האם יש

הבדל בשכר הממוצע בין גברים לנשים. תוצאות האמידה:

$$W_t = 5200 + 1120 \cdot D$$

נתון: $S_{\hat{\alpha}_1} = 63$

בדקו האם קיים הבדל מובהק בשכר הממוצע בין נשים וגברים?

(2) משתנה דמי לשיפוע

המגדר משפיע על התוספת לשכר בגין שנות לימוד.

$$W_t = \alpha + \beta_0 S_t + \beta_1 D S_t + u_t$$

השיפוע מייצג כאן את התוספת לשכר בגין שנות לימוד.

אצל אישה: התוספת לשכר בגין שנות לימוד- β_0

אצל גבר: התוספת לשכר בגין שנות לימוד- $\beta_0 + \beta_1$

הבדל בין גברים לנשים בתוספת לשכר בגין שנות הלימוד: β_1 (הפרש השיפועים)

בדיקת השערות על משתנה הדמי: מבחן t למובהקות הפרש השיפועים: $H0: \beta_1 = 0$

** החותך, המייצג את השכר ההתחלתי, יהיה זהה עבור גברים ונשים.

❓ על בסיס אותו מדגם, ביקש החוקר לדעת האם קיים הבדל מובהק בין גברים

לנשים בתוספת לשכר בגין שנות הלימוד. תוצאות האמידה נתונות להלן:

$$W_t = 5000 + 110 \cdot S_t + 120 \cdot D \cdot S_t + u_t$$

$$(68) \quad (23) \quad (25)$$

בדוק את ההשערה.

(3) משתנה דמי לכל הפונקציה

המין משפיע גם על החותך וגם על השיפוע. הווה אומר, גם על השכר ההתחלתי וגם על התוספת לשכר ההתחלתי בגין שנות הלימוד.

$$\text{המודל: } W_t = \alpha_0 + \alpha_1 D + \beta_0 S_t + \beta_1 D S_t + u_t$$

השכר ההתחלתי של אישה: α_0

השכר ההתחלתי של גבר: $\alpha_0 + \alpha_1$

הבדל בשכר ההתחלתי בין המינים: α_1 (הבדל בחותכים)

אצל אישה- התוספת לשכר בגין שנות הלימוד: β_0

אצל גבר- התוספת לשכר בגין שנות הלימוד: $\beta_0 + \beta_1$

הבדל בין המינים בתוספת לשכר בגין שנות הלימוד: β_1 (הבדל בשיפועים)

בדיקת השערות למשתני הדמי:

$$H0: \alpha_1 = \beta_1 = 0$$

באמצעות מבחן WALT יש לבדוק:

לפחות אחד הפרמטרים שונה מ-0: $H1$

אם דוחים את השערת האפס, יש לבצע מבחני t עבור כל אחד מהפרמטרים בנפרד:

$$H0: \beta_1 = 0 \quad \text{ו} \quad H0: \alpha_1 = 0$$

מבחן CHOW

דרך נוספת לבדיקת ההבדל בין הקטגוריות, בלא יצירת משתני דמי:

חלוקת המדגם לפי הקטגוריות של המשתנה האיכותי. מדגם של גברים (T_m) ושל נשים (T_f).

עבור כל קבוצה לאמוד משוואות רגרסיה לניבוי שכר על ידי שנות לימוד .

$$\text{נשים: } W_t = \alpha_f + \beta_f X_t + u_t$$

$$\text{גברים: } W_t = \alpha_m + \beta_m X_t + u_t$$

$$\text{השערות: } H_0: \alpha_f = \alpha_m; \beta_f = \beta_m$$

לבדיקת ההשערה נשתמש במבחן CHOW (הזהה למבחן WALT שהשתמשנו בו מקודם):

המודל המוגבל (R) לא לוקח בחשבון את השפעת המגדר ולכן לא יכול את המדגם המאוחד כי אין צורך בשתי רגרסיות נפרדות:

$$W_t = \alpha + \beta X_t + u_t$$

$$\begin{aligned} ESS_U &= ESS_f + ESS_m \\ DF_U &= DF_f + DF_m \end{aligned} \quad \text{המודל הלא מוגבל (U) כולל את שני חלקי המדגם:}$$

$$CHOW_{stat} = \frac{\frac{ESS_R - (ESS_f + ESS_m)}{DF_R - (DF_f + DF_m)}}{\frac{ESS_f + ESS_m}{DF_f + DF_m}} = W_{stat}$$

למרות התוצאות הזהות בשתי הדרכים, שיטת משתני הדמי עדיפה:

1. אם דחינו את HO במבחן CHOW נתקשה לברר את מקור ההבדל שנמצא.

2. בהרצת שתי רגרסיות נפרדות אנו בודקים הבדל בכל הפונקציה ואילו שיטת משתני הדמי מאפשרת לבדוק הבדל רק בחותך או רק בשיפוע.

? חוקר רצה לבדוק את הטענה שסוג הכביש משפיע על מס' תאונות הדרכים בקטעי כביש בינעירוניים, בהינתן נפח התנועה.

החוקר בדק האם הפונקציה של מס' התאונות בהינתן נפח התנועה, שונה בין כבישים מהירים לבין כבישים שאינם מהירים. לשם כך אמד החוקר את ארבע המשוואות הבאות:

$$\text{כבישים מהירים בלבד} \quad \text{NUM}_t = \gamma_1 + \delta_1 \cdot \text{AVGD}_t + \varepsilon_{1t} \quad (1)$$

$$\text{כבישים לא - מהירים בלבד} \quad \text{NUM}_t = \gamma_2 + \delta_2 \cdot \text{AVGD}_t + \varepsilon_{2t} \quad (2)$$

$$\text{שני סוגי הכביש (כל המדגם)} \quad \text{NUM}_t = \gamma_3 + \delta_3 \cdot \text{AVGD}_t + \varepsilon_{3t} \quad (3)$$

$$\text{NUM}_t = \alpha + \beta_1 \cdot \text{TYPE}_t + \beta_2 \cdot \text{AVGD}_t + \beta_3 \cdot (\text{AVGD} \cdot \text{TYPE})_t + U_t \quad (4)$$

כאשר: NUM_t = מס' תאונות הדרכים הקטלניות בקטע כביש t בשנה

AVGD_t = נפח התנועה בקטע כביש t ליום באלפים

TYPE_t = משתנה דמי המקבל את הערך 1 כאשר הכביש מהיר, ו-0

כאשר הכביש לא מהיר.

תוצאות אמידת המשוואות מופיעות בהמשך השאלה.

1) בדקו את טענת החוקר בשתי דרכים שונות. ציינו איזה מן המשוואות רלוונטיות עבור כל דרך.

2) חשבו את הערכים המספריים עבור אומדני משוואה (4).

3) מהו האומדן הנקודתי למס' התאונות בכביש מהיר כאשר נפח התנועה עומד על ארבעת מכוניות ליום בקטע הכביש האמור?

הועלתה הטענה כי המקדם להשפעה של נפח התנועה בדרכים מהירות הינו כפול מזה שבדרכים לא-מהירות.

4) מהי השערת האפס לבדיקת הטענה (במונחי משוואה (4)?

5) מהי הרגרסיה "תחת H_0 " למבחן WALT ?

משוואה (1) - כבישים מהירים בלבד

The REG Procedure

Model: MODEL1

Dependent Variable: num num

Number of Observations Read 344

Number of Observations Used 344

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	1	4700.81174	4700.81174	89.12	<.0001
Error	342	18039	52.74684		
Corrected Total	343	22740			

Root MSE	7.26270	R-Square	0.2067
Dependent Mean	5.10465	Adj R-Sq	0.2044
Coeff Var	142.27617		

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
Intercept	1	1.55289	0.54303	2.86	0.0045
avgd	1	0.02098	0.00222	9.44	<.0001

משוואה (2) - כבישים לא מהירים בלבד

The REG Procedure

Model: MODEL1

Dependent Variable: num num

Number of Observations Read 410

Number of Observations Used 410

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	1	971.99073	971.99073	145.83	<.0001
Error	408	2719.34830	6.66507		
Corrected Total	409	3691.33902			

Root MSE 2.58168 R-Square 0.2633

Dependent Mean 1.38780 Adj R-Sq 0.2615

Coeff Var 186.02612

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
Intercept	1	0.14978	0.16360	0.92	0.3605
avgd	1	0.02877	0.00238	12.08	<.0001

משוואה (3) - שני סוגי הכביש (כל המדגם)

The REG Procedure

Model: MODEL1

Dependent Variable: num num

Number of Observations Read 754

Number of Observations Used 754

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	1	8052.00804	8052.00804	288.84	<.0001
Error	752	20964	27.87730		
Corrected Total	753	29016			

Root MSE	5.27990	R-Square	0.2775
Dependent Mean	3.08355	Adj R-Sq	0.2765
Coeff Var	171.22758		

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
Intercept	1	0.73903	0.23665	3.12	0.0019
avgd	1	0.02330	0.00137	17.00	<.0001

משוואה (4)

The REG Procedure

Model: MODEL1

Dependent Variable: num num

Number of Observations Read 754

Number of Observations Used 754

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	3	8256.966	2752.322	99.44	<.0001
Error	750	20759	27.678		
Corrected Total	753	29016			

Root MSE	5.26102	R-Square	0.2846
Dependent Mean	3.08355	Adj R-Sq	0.2817
Coeff Var	170.61553		

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
Intercept	1	0.14978	0.33340	0.45	0.6534
type	1				0.0067
avgd	1				<.0001
avgdtype	1				0.1283

סיכום ביניים:

משתנה דמי לחותך	משתנה דמי לשיפוע	משתנה דמי לכל הפונקציה	
$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 D + \beta \cdot X_t + u_t$	$Y_t = \alpha + \beta_0 X_t + \beta_1 DX_t + u_t$	$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 D + \beta_0 X_t + \beta_1 DX_t + u_t$	המודל
קיים הבדל בין הקטגוריות ב-Y ההתחלתי (בחותרך).	קיים הבדל בין הקטגוריות בתוספת ל-Y בגין X (בשיפוע).	קיים הבדל בין הקטגוריות במשוואת הרגרסיה כולה (בחותרך ובשיפוע).	ההשערה במילים
מבחן t להפרש החותכים: $H0: \alpha_1 = 0$	מבחן t להפרש השיפועים: $H0: \beta_1 = 0$	מבחן WALT להפרש בין הפונקציות (החותכים והשיפועים): $H0: \alpha_1 = \beta_1 = 0$ **ניתן לבדוק את ההשערה בדבר הבדל בין הפונקציות גם במבחן CHOW. אם דוחים את HO יש לברר את מקור ההבדל באמצעות מבחני t (אפשרי רק ב-WALT): $H0: \alpha_1 = 0$ $H0: \beta_1 = 0$	בדיקת ההשערה

משתני דמי אם המשתנה האיכותי יכול לקבל יותר משני ערכים

כאשר המשתנה האיכותי כלל שני ערכים בלבד (למשל, מגדר: גבר, אישה) הסתפקנו במשתנה דמי אחד.

במקרים רבים המשתנה האיכותי כולל יותר משני ערכים/קטגוריות. במקרה כזה נגדיר מס' משתני דמי כמספר הקטגוריות פחות אחד.

למשל, את המשתנה האיכותי של עונות השנה הכולל 4 ערכים: אביב, קיץ, סתיו, חורף נייצג באמצעות 3 משתני דמי:

D_1 יקבל את הערך 1 אם מדובר באביב ו-0 אחרת.

D_2 יקבל את הערך 1 אם מדובר בקיץ ו-0 אחרת.

D_3 יקבל את הערך 1 אם מדובר בסתיו ו-0 אחרת.

אם מדובר בחורף אז כל משתני הדמי יקבלו את הערך 0 ולכן החורף היא קבוצת הייחוס.

נניח שאנו רוצים לבדוק עונתיות במחירי הירקות:

$$V_t = \text{מדד מחירי הירקות}$$

$$p_t = \text{מדד המחירים לצרכן}$$

(1) משתני דמי לחותך

הטענה: יש הבדל בין עונות השנה במחיר ההתחלתי של הירקות

$$V_t = \alpha_0 + \alpha_1 D_{1t} + \alpha_2 D_{2t} + \alpha_3 D_{3t} + \beta \cdot P_t + u_t \quad \text{המודל:}$$

כל עליה של יחידה אחת במדד המחירים לצרכן תעלה את מחירי הירקות ב- β .

למחיר זה יתווסף α_0 בחורף, $\alpha_0 + \alpha_1$ באביב, $\alpha_0 + \alpha_2$ בקיץ ו- $\alpha_0 + \alpha_3$ בסתיו.

ניתן לראות כי: α_0 : החותך בקטגוריה שהושמטה

$\alpha_0 + \alpha_i$: החותך בקטגוריה i.

בדיקת השערות:

השערות:

$$H0: \alpha_1 = \alpha_2 = \alpha_3 = 0$$

$$H1: OTHERWISE$$

המבחן הסטטיסטי : מבחן WALD :

$$V_t = \alpha_0 + \alpha_1 D_{1t} + \alpha_2 D_{2t} + \alpha_3 D_{3t} + \beta \cdot P_t + u_t \quad (U)$$

$$V_t = \alpha + \beta \cdot P_t + u_t \quad (R)$$

****שימו לב שהחותך במשוואה המוגבלת איננו α_0 שכן המשתנה המסביר של עונות השנה ירד.**

אם נדחה את $H0$ במבחן הסטטיסטי של הסעיף הקודם, יש לבדוק מה מקור ההבדל בין החותכים על ידי מבחני t :

1. האם יש הבדל במחיר ההתחלתי של הירקות בין האביב לחורף: $H0: \alpha_1 = 0$

2. האם יש הבדל במחיר ההתחלתי של הירקות בין הקיץ לחורף: $H0: \alpha_2 = 0$

3. האם יש הבדל במחיר ההתחלתי של הירקות בין הסתיו לחורף: $H0: \alpha_3 = 0$

? א. הועלתה הטענה כי יש הבדל במחיר ההתחלתי בין האביב לקיץ.

1. מהי השערת האפס לבדיקת הטענה ?

2. פרטו שני מבחנים סטטיסטיים בעזרתם ניתן לבדוק את הטענה.

ב. הועלתה הטענה כי יש רק שתי עונות המשפיעות על מחיר הירקות ההתחלתי: קיץ+אביב, חורף+סתיו.

1. מהי השערת האפס לבדיקת הטענה ?

2. מהו המבחן הסטטיסטי המתאים? פרטו.

(2) משתני דמי לשיפוע

הטענה: יש הבדל בין עונות השנה בתוספת למחיר הירקות בגין המחיר לצרכן

המודל: $V_t = \alpha + \beta_0 P_t + \beta_1 (D_{1t} P_t) + \beta_2 (D_{2t} P_t) + \beta_3 (D_{3t} P_t) + u_t$

המחיר ההתחלתי של הירקות שווה בין עונות השנה (α) אולם כל עליה של יחידה אחת במדד המחירים לצרכן תעלה את מחירי הירקות ב:

β_0 בחורף, $\beta_0 + \beta_1$ באביב, $\beta_0 + \beta_2$ בקיץ ו- $\beta_0 + \beta_3$ בסתיו.

ניתן לראות כי: β_0 : השיפוע בקטגוריה שהושמטה

$\beta_0 + \beta_i$: השיפוע בקטגוריה i.

בדיקת השערות:

השערות:

$$H0: \beta_1 = \beta_2 = \beta_3 = 0$$

$$H1: OTHERWISE$$

המבחן הסטטיסטי: מבחן WALT:

$$V_t = \alpha + \beta_0 P_t + \beta_1 (D_{1t} P_t) + \beta_2 (D_{2t} P_t) + \beta_3 (D_{3t} P_t) + u_t \quad (U)$$

$$V_t = \alpha + \beta \cdot P_t + u_t \quad (R)$$

**שימו לב שהשיפוע במשוואה המוגבלת איננו β_0 שכן המשתנה המסביר של עונות השנה ירד.

אם נדחה את $H0$ במבחן הסטטיסטי של הסעיף הקודם, יש לבדוק מה מקור ההבדל בין השיפועים על ידי מבחני t.

משנתני דמי לכל הפונקציה (3)

הטענה: יש הבדל בין עונות השנה בפונקצית הרגרסיה לניבוי מחיר הירקות באמצעות המחיר לצרכן.

$$V_t = \alpha_0 + \alpha_1 D_{1i} + \alpha_2 D_{2i} + \alpha_3 D_{3i} + \beta_0 P_t + \beta_1 (D_{1i} P_t) + \beta_2 (D_{2i} P_t) + \beta_3 (D_{3i} P_t) + u_t \quad \text{המודל:}$$

בדיקת השערות:

השערות:

$$H_0: \alpha_1 = \alpha_2 = \alpha_3 = \beta_1 = \beta_2 = \beta_3 = 0$$

המבחן הסטטיסטי: מבחן WALD:

$$V_t = \alpha_0 + \alpha_1 D_{1i} + \alpha_2 D_{2i} + \alpha_3 D_{3i} + \beta_0 P_t + \beta_1 (D_{1i} P_t) + \beta_2 (D_{2i} P_t) + \beta_3 (D_{3i} P_t) + u_t \quad (U)$$

$$V_t = \alpha + \beta \cdot P_t + u_t \quad (R)$$

אם דוחים את H_0 , יש לבדוק במבחני WALD האם ההבדל הוא בין החותכים או בין השיפועים:

$$H_0: \beta_1 = \beta_2 = \beta_3 = 0 \quad H_0: \alpha_1 = \alpha_2 = \alpha_3 = 0$$

באם דוחים את H_0 יש להמשיך לבדוק באמצעות מבחני t:

$$H_0: \beta_j = 0 \quad H_0: \alpha_j = 0$$

משנתני דמי עבור שני משתנים איכותיים

נתבונן בדוגמא שבה יש שני משתנים איכותיים המשפיעים על פונקצית השכר-

מגדר (אישה, גבר) וגזע (לבן, שחור).

נגדיר משתנה דמי G שיקבל 1 אם מדובר בגבר ו-0 אחרת (אישה).

נגדיר משתנה דמי R שיקבל 1 אם מדובר בלבן ו-0 אחרת (שחור).

נבדוק כיצד מגדר וגזע משפיעים על השכר ההתחלתי (החותך), כאשר השכר תלוי גם בשנות לימוד (S_t).

(1) הבדל בחותך ללא אינטראקציה

$$W_t = \alpha_0 + \alpha_1 G + \alpha_2 R + \beta \cdot S_t + u_t \quad \text{המודל:}$$

במודל זה - אין השפעה משולבת של מגדר וגזע על השכר ההתחלתי.

במילים אחרות, ההבדל בשכר ההתחלתי בין גברים ונשים לא תלוי בגזע (זהה עבור שחורים ועבור לבנים) ולהיפך - ההבדל בשכר ההתחלתי בין לבנים לשחורים לא תלוי במגדר (זהה עבור נשים וגברים).

ניתן לבדוק השערות על כל אחד מהמשתנים ה"ת האיכותיים בנפרד:

$$1. \text{ הבדל בשכר ההתחלתי בין גברים לנשים: } H_0: \alpha_1 = 0$$

$$2. \text{ הבדל בשכר ההתחלתי בין שחורים ללבנים: } H_0: \alpha_2 = 0$$

(2) הבדל בחותך עם אינטראקציה

$$W_t = \alpha_0 + \alpha_1 G + \alpha_2 R + \alpha_3 G \cdot R + \beta \cdot S_t + u_t \quad \text{המודל:}$$

במודל זה הטענה היא כי קיימת, בנוסף להשפעה של מגדר וגזע בנפרד על השכר, גם השפעה משולבת (אינטראקציה) של מגדר וגזע על השכר ההתחלתי.

במילים אחרות, ההבדל בשכר ההתחלתי בין גברים ונשים תלוי בגזע (שונה אם מדובר בשחורים או בלבנים) ולהיפך.

במודל זה, לעומת הקודם, נוספת ההשערה לבדיקת השפעת האינטראקציה בין מגדר לגזע על השכר ההתחלתי:

$$3. \text{ } H_0: \alpha_3 = 0$$

דרך נוספת ליצירת מודל עם אינטראקציה:

הגדרת משתני דמי המייצגים שילוב בין המשתנים האיכותיים גזע ומגדר באופן הבא:

D_1 יקבל 1 אם מדובר בגבר לבן ו-0 אחרת

D_2 יקבל 1 אם מדובר בגבר שחור ו-0 אחרת

D_3 יקבל 1 אם מדובר באשה לבנה ו-0 אחרת

הנשים השחורות מהוות כאן את קבוצת הייחוס.

המודל: $W_t = \gamma_0 + \gamma_1 D_1 + \gamma_2 D_2 + \gamma_3 D_3 + \delta \cdot S_t + u_t$

נעזר בטבלה בכדי לנסח את ההשערות לבדיקת האינטראקציה:

	גבר	אישה	הפרש
לבן	$\gamma_0 + \gamma_1$	$\gamma_0 + \gamma_3$	$\gamma_1 - \gamma_3$
שחור	$\gamma_0 + \gamma_2$	γ_0	γ_2
הפרש	$\gamma_1 - \gamma_2$	γ_3	

ההשערות לבדיקת קיום האינטראקציה:

$$HO: \gamma_1 - \gamma_2 = \gamma_3 \quad \text{או} \quad HO: \gamma_1 - \gamma_3 = \gamma_2$$

התוצאות שיתקבלו כאן יהיו כמובן זהות לחלוטין לתוצאות שהתקבלו בדרך הקודמת:

$$WALD = t^2$$

$$PF = Pt$$

שאלה מס' 1 ?

חוקר בדק השפעות של השכלה, גזע (שחור, לבן) וניסיון (EXP) על לוג השכר ($\ln(Y)$) במדגם בן 306 תצפיות:

$$\ln(Y)_i = \alpha_0 + \alpha_1 D_1 + \alpha_2 D_2 + \alpha_3 D_3 + \beta_1 EXP_i + \beta_2 EXP_i^2 + u_i$$

$\ln(Y)$ -לוג השכר

EXP- שנות ניסיון

D_1 מקבל את הערך 1 עבור שחורים בעלי השכלה גבוהה (0-אחרת)

D_2 מקבל את הערך 1 עבור שחורים בעלי השכלה נמוכה (0-אחרת)

D_3 מקבל את הערך 1 עבור לבנים בעלי השכלה גבוהה (0-אחרת)

תוצאות אמידת משוואת הרגרסיה מוצגות בפלט להלן:

Analysis of Variance					
Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	5	-----	-----	-----	-----
Error	300	140	-----		
Corrected Total	305	210			
Root MSE		-----	R-Square	-----	
Dependent Mean		-----	Adj R-Sq	-----	
Coeff Var		-----			

Parameter Estimates					
Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
Intercept	1	-----	-----	60.84	0.00
D1	1	-----	-----	-3.20	0.00
D2	1	-----	-----	-5.56	0.00
D3	1	-----	-----	7.23	0.00
EXP	1	-----	-----	8.11	0.00
EXP ²	1	-----	-----	-7.45	0.00

בטרם ניגשים לפיתרון השאלה יש להכין את טבלת העזר הבאה:

הפרש	השכלה גבוהה	השכלה נמוכה	
α_3	$\alpha_0 + \alpha_3$	α_0	לבנים
$\alpha_1 - \alpha_2$	$\alpha_0 + \alpha_1$	$\alpha_0 + \alpha_2$	שחורים
	$\alpha_1 - \alpha_3$	α_2	הפרש

(א) לפי המשוואה הניסיון זהה עבור שחורים ולבנים: נכון/לא נכון/ לא ניתן לדעת

(ב) בדוק את הטענה כי בקרב אנשים בעלי השכלה נמוכה אין השפעה לגזע.

(ג) בדוק את הטענה כי אין השפעות השכלה בקרב לבנים.

(ד) הי השערת האפס לבדיקת הטענה כי אין אינטראקציה בין גזע להשכלה?

(ה) לבדיקת ההשערה של הסעיף הקודם בוצע מבחן WALT.

הרגרסיה המוגבלת תחת השערת האפס הינה:

$$Z_0 = \gamma_0 + \gamma_1 Z_1 + \gamma_2 Z_2 + \gamma_3 Z_3 + \gamma_4 Z_4 + \nu$$

מהם ה-Zים?

(ו) בדוק את ההשערה אם ידוע שבמודל המוגבל $R^2 = 0.33$

(ז) החוקר החליט לאמוד במקום את המשוואה המקורית את המשוואה:

$$\ln(Y)_t = \lambda_0 + \lambda_1 S + \lambda_2 E + \lambda_3 (S \cdot E) + \delta_1 EXP + \delta_2 EXP^2 + \omega_t$$

כאשר: S מקבל את הערך 1 עבור שחורים ו-0 אחרת (לבנים)

E מקבל את הערך 1 עבור השכלה גבוהה ו-0 אחרת (השכלה נמוכה).

מה הקשר בין המקדמים של שני המודלים?

(ח) אם יאמוד החוקר את המשוואה:

$$\ln(Y)_t = \lambda_0 + \lambda_1 S + \lambda_2 E + \delta_1 EXP + \delta_2 EXP^2 + \omega_t$$

האם תהיה טעות ספציפיקציה של השמטת משתנה רלוונטי (היעזר בסעיפים ד', ו' ו-ז').

שאלה מס' 2

חוקרת בדקה השפעות השכלה, מגדר וניסיון על הכנסה מעבודה לפי המשוואה הבאה:

$$\ln(MWAGE) = \alpha_0 + \alpha_1 \cdot S + \alpha_2 \cdot E + \alpha_3 \cdot (S \cdot E) + \beta_0 \cdot EXP + \beta_1 \cdot (EXP \cdot S) + \beta_2 \cdot (EXP \cdot E) + \beta_3 \cdot (EXP \cdot S \cdot E) + U$$

כאשר: S משתנה דמי: 1 = עבור נשים, 0 = גברים

E משתנה דמי: 1 = עבור השכלה גבוהה ($scl > 12$), 0 = השכלה נמוכה

בטרם ניגשים לפיתרון השאלה יש להכין את טבלת העזר הבאה:

הפרש	השכלה נמוכה (E=0)	השכלה גבוהה (E=1)	
חותך: $\alpha_2 + \alpha_3$	$\alpha_0 + \alpha_1 + (\beta_0 + \beta_1)EXP_t$	$\alpha_0 + \alpha_1 + \alpha_2 + \alpha_3 + (\beta_0 + \beta_1 + \beta_2 + \beta_3)EXP_t$	נשים (S=1)
שיפוע: $\beta_2 + \beta_3$			
חותך: α_2	$\alpha_0 + \beta_0 EXP_t$	$\alpha_0 + \alpha_2 + (\beta_0 + \beta_2)EXP_t$	גברים (S=0)
שיפוע: β_2			
	חותך: α_1	חותך: $\alpha_1 + \alpha_3$	הפרש
	שיפוע: β_1	שיפוע: $\beta_1 + \beta_3$	

א. רשמו את הפונקציה לחישוב:

1. תחזית לוג השכר עבור גבר בעל השכלה נמוכה ו- 10 שנות ניסיון.
2. תחזית לוג השכר ההתחלתי עבור נשים משכילות.
3. לאחר כמה שנות ניסיון ישתווה השכר של נשים משכילות לזה של גברים משכילים?

ב. רשמו את השערות האפס המתאימות לבדיקת הטענות הבאות:

1. אין השפעה של מגדר והשכלה על השכר.
2. השפעת ההשכלה אינה תלויה במגדר.
3. אין השפעות השכלה אצל גברים.
4. אין הבדל בשיעורי התשואה לניסיון, בקרב הנשים.

הפרה של ההנחות הקלאסיות

ארבעת הנושאים האחרונים שנלמד עוסקים במצב של הפרת אחת ההנחות הקלאסיות הדרושות לאמידת הפרמטרים בשיטת OLS.

הנושא הראשון - הטרוסקדסטייות, עוסק בהפרת הנחה מס' 5 המדברת על שונות קבועה ויחידה לאורך קו הרגרסיה: $V(u_t) = \sigma^2$.

הנושא השני - מתאם סידרתי, עוסק בהפרת הנחה מס' 6 המדברת על אי תלות בין הטעויות: $\text{cov}(u_t, u_s) = 0$.

הנושא השלישי - מודלים דינמיים, והרביעי - משוואות סימולטניות, עוסקים בהפרת הנחה מס' 4 המדברת על אי תלות בין המשתנים הב"ת לטעויות: $\text{cov}(x, u) = 0$.

בכל אחד מן הנושאים נלמד:

- מהן ההשלכות של הפרת ההנחות הללו על אומדי הריבועים הפחותים.
- מהם המבחנים הסטטיסטיים המשמשים לזיהוי קיומה של ההפרה.
- כיצד נתקן את משוואת הרגרסיה כך שניתן יהיה לאמוד את הפרמטרים בשיטת OLS.

הטרוסקדסטיות

הטרוסקדסטיות הוא מצב שבו מופרת הנחה מס' 5, הנחת ההומוסקדסטיות, הגורסת כי השונות של ה"קריזה" היא אותה שונות עבור כל תצפית ותצפית: $V(u_t) = \sigma^2$ לכל t , כלומר התצפיות מפותרות באופן אחיד סביב קו הרגרסיה.

במצב של הטרוסקדסטיות הקריזה של כל תצפית היא בעלת שונות אחרת:

$$V(u_t) = \sigma_t^2$$

למשל כאשר בודקים את הקשר שבין הכנסה ותצרוכת מגלים כי ברמות הכנסה נמוכות אין גמישות רבה בהוצאות ולכן התצפיות מרוכזות סביב קו הרגרסיה. לעומת זאת ברמות גבוהות של הכנסה התצפיות מפותרות יותר ויש שונות גבוהה יותר בתצרוכת. השונות, אם כן, איננה אחידה סביב קו הרגרסיה והיא תלויה בתצפית- זהו מצב של הטרוסקדסטיות.

ההשלכות של הטרוסקדסטיות על אומדי OLS

מבין התכונות של אר"פ (ליניאריות, חוסר הטיה, עקיבות ויעילות) היחידה שמופרת בהינתן הטרוסקדסטיות היא: **יעילות** של אומדי הרבועים הפחותים.

זאת מכיוון שבכדי להוכיח יעילות של האומדים השתמשנו בהנחה מס' 5 של שונות קבועה. לכן הפרתה גוררת פגיעה ביעילות האומד.

מבחנים לזיהוי הטרוסקדסטיות

החשד לקיומה של בעיית הטרוסקדסטיות בנתונים צריך להתעורר כאשר אנו בוחנים את גרף השאריות. גרף השאריות גם מאפשר לנו לבחון את הצורה הפונקציונאלית של השונות, כלומר באיזה אופן השונות משתנה בין תצפית לתצפית.

קיימות שתי שיטות לזיהוי הטרוסקדסטיות: מבחן GQ (Goldfeld-Quandt) ומבחן White.

ההבדל בין שני המבחנים הוא בהחלטה על הצורה הפונקציונאלית של השונות. כלומר על האופן שבו השונות משתנה בין תצפית לתצפית, (על פי דיאגרמת הפיזור).

מבחן GQ מניח כי במקום שונות אחת אחידה של הטעויות לכל התצפיות, קיימות שתי שונות שונות בלבד. ואילו מבחן White מניח כי לכל תצפית ותצפית שונות שונה של טעויות.

1) מבחן GQ

ההנחה העומדת בבסיס מבחן זה היא כי קיימות שתי שונות של טעויות. ביצוע המבחן:

- מחלקים את המדגם לשני חלקים:

1. החלק שבו אנו חושדים שיש שונות גבוהה יותר

2. החלק שבו אנו חושדים שיש שונות נמוכה יותר

מקובל להשמיט מס' תצפיות (בין 1/6 ל-1/3) במרכז המדגם.

- אומדים כל אחד מהחלקים בנפרד ומקבלים את ה-ESS של כל חלק.

- מחשבים את הסטטיסטי: $F_{stat} = \frac{ESS_1 / T_1 - K - 1}{ESS_2 / T_2 - K - 1}$ (תמיד השונות הגבוהה חלקי הקטנה).

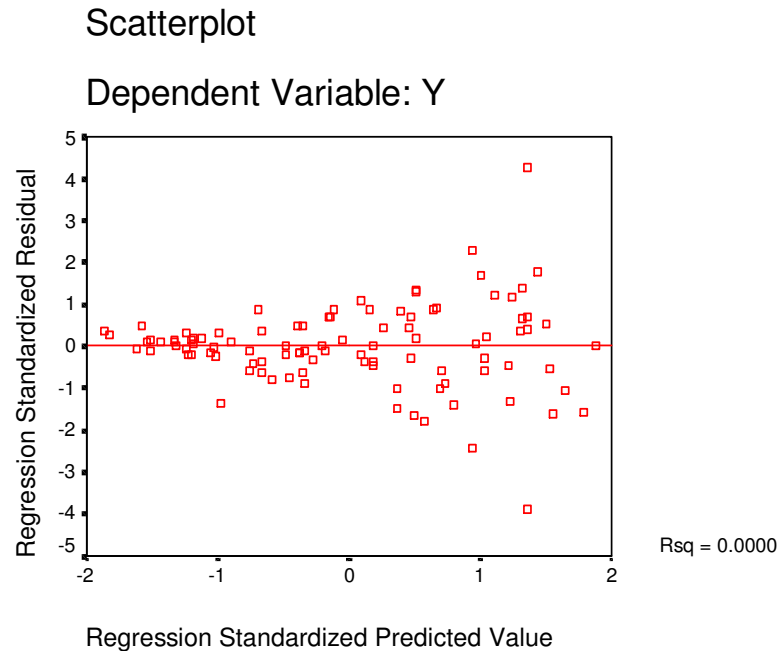
- סטטיסטי זה מתפלג $F_{(\alpha; T_1 - K - 1, T_2 - K - 1)}$

- כלל ההכרעה: אם $F_{stat} > F_C$ אז דוחים את H_0 .

- ההשערות: $H_0: \sigma_1^2 = \sigma_2^2$
 $H_1: \sigma_1^2 > \sigma_2^2$

לדוגמא: נאמד הקשר שבין הכנסה לתצרוכת: $Y_t = \alpha + \beta X_t + u_t$

גרף השאריות של הרגרסיה הנ"ל נתון להלן:

מגרף זה אנו למדים כי ככל שעולים ברמת ההכנסה כך השונות בהוצאות הפרט עולה. כלומר השונות איננה אחידה סביב קו הרגרסיה אלא תלויה ברמת ההכנסה - זהו מצב של הטרוסקדסטיות.

בכדי לבצע מבחן GQ :

- התצפיות של המשתנה הכנסה סודרו מהגדול לקטן והמדגם חולק לשלוש קבוצות שוות.
- רגרסיה נפרדת הורצה על השליש הראשון ועל השליש האחרון.

התוצאות של אמידת הקשר בין הכנסה לתצרוכת מוצג בפלטים 1 ו-2 בהתאמה:

(1) משוואה

The REG Procedure

Model: MODEL1

Dependent Variable: Y

Number of Observations Read 16

Number of Observations Used 16

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	--	-----	-----	----	-----
Error	14	166452.9	-----		
Corrected Total	---	-----			

(2) משוואה

The REG Procedure

Model: MODEL1

Dependent Variable: y

Number of Observations Read 16

Number of Observations Used 16

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	---	-----	-----	-----	-----
Error	14	2934638	-----		
Corrected Total	---	-----			

השערות:

$$H_0: \sigma_1^2 = \sigma_2^2$$

$$H_1: \sigma_1^2 > \sigma_2^2$$

סטטיסטי המבחן:

$$F_{stat} = \frac{ESS_1 / T_1 - K - 1}{ESS_2 / T_2 - K - 1} = \frac{2,934,638}{166,452.9} = 17.62$$

כלל הכרעה:

לכן יש סיבה מספקת לדחות את H_0 ברמת $F_{stat} = 17.62 > F(0.05; 14, 14) = 2.48$

מובהקות של 5%.

מסקנה:

יש עדות להטרוסקדסטיות בנתונים.

? על מנת לבחון את פונקציית הייצור בענף מסוים נאספו נתונים על 150 פירמות.

נסמן:

Q תפוקה שנתית באלפי שקלים.

L מספר עובדים

$$\ln(Q) = \alpha + \beta \cdot \ln(L) \quad \text{המודל הנאמד:}$$

החוקר חשש שההפרעה המקרית איננה הומוסקדסטית.

לשם כך הוא מיון את התצפיות בסדר עולה של מספר העובדים, השמיט 1/3 מהתצפיות האמצעיות והריץ שתי רגרסיות נפרדות עם מספר שווה של תצפיות:

ברגרסיה הכוללת את הערכים הנמוכים יחסית של תשומת העבודה הוא קיבל:

$$ESS=279.3$$

$$R^2 = 0.403$$

ברגרסיה הכוללת את הערכים הגבוהים יחסית של תשומת העבודה הוא קיבל:

$$ESS=493.8 \quad R^2 = 0.238$$

האם יש עדות לקיום הטרנסקדסטיות בנתונים? (בצעו את המבחן המתאים: רשמו השערות, חשבו סטטיסטי מבחן, רשמו כלל הכרעה והגיעו למסקנה).

מבחן White (2)

ההנחה העומדת בבסיס מבחן זה כי לכל תצפית ותצפית שונות שונה של טעויות.

הביטוי המתמטי של הנחה זו היא היותה של השונות פונקציה ליניארית של כל המשתנים המסבירים, ריבועיהם והאיברים הצולבים:

$$\sigma_t^2 = f(x_j, x_j^2, x_j x_j) \\ \sigma_t^2 = \alpha_0 + \alpha_1 x_1 + \dots + \alpha_k x_k + \beta_1 x_k^2 + \dots + \beta_k x_k^2 + \gamma_{12} x_1 x_2 + \gamma_{13} x_1 x_3 \dots$$

האומד ל- σ_t^2 הוא $\hat{u}_t^2$

המבחן הוא מבחן LM:

- אומדים את המודל המקורי ומקבלים את הסטיות מקו הרגרסיה $\hat{u}_t$ (המכונה ב RES- SAS).

- אומדים את $\hat{u}_t^2$ כפונקציה ליניארית של כל המשתנים המסבירים, ריבועיהם והאיברים הצולבים: $\hat{u}_t^2 / x_j, x_j^2, x_j x_j$ זוהי רגרסיית העזר.

- נחשב את סטטיסטי LM: $LM_{stat} = T_y \cdot R_y^2$

- אם $LM_{stat} > \chi_m^2$ כאשר $m =$ מס' המשתנים ברגרסיית העזר.

- השערות:

$$H0: \alpha_j = \beta_j = \gamma_{jj} = 0$$

$$H1: OTHERWISE$$

נדגים על אותו הקשר שבין הכנסה לתצרוכת:

$$Y_t = \alpha + \beta X_t + u_t$$

שאנו חושדים על פי גרף השאריות כי קיים בו מצב של הטרוסקדסטיות.

בכדי לבצע את מבחן WHITE :

• נחשב את השאריות של הרגרסיה: $\hat{u}_t = Y_t - \hat{Y}_t$,

• נעלה את השאריות בריבוע: $\hat{u}_t^2$

• נאמוד את המשוואה: $\hat{u}_t^2 = \alpha_0 + \alpha_1 X_t + \beta_1 X_t^2 + v_t$

תוצאות האמידה מוצגות להלן:

The REG Procedure

Model: MODEL1

Dependent Variable: RES^2

Number of Observations Read 48

Number of Observations Used 48

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	---	-----	-----	-----	-----
Error	---	-----	-----		
Corrected Total	---	----			

Root MSE ----- R-Square 0.390763

Dependent Mean ----- Adj R-Sq -----

השערות:

$$H0: \alpha_1 = \beta_1 = 0$$

$$H1: OTHERWISE$$

סטטיסטי המבחן:

$$LM_{stat} = T_y \cdot R_y^2 = 48 \cdot 0.3907 = 18.75$$

כלל הכרעה:

$$LM_{stat} = 18.75 > \chi^2_{2(0.05)} = 5.991$$

של 5%.

מסקנה

יש עדות לקיום של הטרוסקדסטיות בנתונים.

****הערה חשובה:** אם חלק מערכי $\hat{u}_t^2$ יצאו שליליים (והרי שונות לא יכולה להיות

שלילית) יש להוציא לוג ולאמוד את $\ln \hat{u}_t^2$ כך התחזית תצא תמיד חיובית.

? חוקר מניח כי מכירות של חנות הן פונקציה של שיטחה, דמי שכירות והאפשרות

של מכירת עיתונים.

נסמן:

$$Y_SALES = \text{מכירות חודשיות (ש"ח)}$$

$$X1_SQUARES = \text{שטח החנות (מ"ר)}$$

$$X2_RENT = \text{דמי שכירות ($)}$$

$$PAPERS = \text{משתנה איכותי המקבל 1-אם החנות מוכרת גם עיתונים ו-0 אם לא.}$$

החוקר חשד כי קיימת בעיה של הטרוסקדסטיות בנתונים.

החוקר ביצע מבחן לזיהוי הטרוסקדסטיות שתוצאותיו נתונות להלן:

Dependent Variable:

Number of Observations Read	20
Number of Observations Used	20

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	---	-----	-----	-----	-----
Error	---	-----	-----		
Corrected Total	---	----			
Root MSE		-----	R-Square	0.086942	
Dependent Mean		-----	Adj R-Sq	-----	

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
Intercept	1	-----	----	-----	-----
X1_SQUARE	1	-----	-----	-----	-----
X1_SQUARE^2	1	-----	-----	-----	-----
X1_SQUARE*X2_RENT	1	-----	-----	-----	-----
X2_RENT	1	-----	-----	-----	-----
X2_RENT^2	1	-----	-----	-----	-----
X2_RENT*PAPERS	1	-----	-----	-----	-----
PAPERS	1	-----	-----	-----	-----

הרגרסיה המופיעה בפלט לעיל נועדה לבדיקת : _____

על ידי מבחן : _____

המשתנה התלוי הינו: _____

המשתנים הב"ת: _____

ההשערות הינן: _____

גודל הסטטיסטי למבחן הינו (רשמו תוצאה מספרית): _____

המסקנה המתקבלת היא: _____

פיתרון בעיית ההטרוסקדסטיות- ריבועים פחותים משוקללים (WLS)

נניח שאנו רוצים לאמוד את המודל : $Y_t = \alpha + \beta X_t + u_t$ וידוע כי לכל קריזה שונות אחרת.

ההנחה שעומדת בבסיס שיטת ה-WLS היא כי השונות המשתנה כוללת בתוכה מרכיב קבוע ומרכיב משתנה :

$$\sigma_t^2 = Z_t \cdot \sigma^2$$

את המרכיב המשתנה בשונות (Z_t) יש לנטרל.

לשם כך ניצור משתנה חדש- W_t שיהווה השורש ההופכי לאותו מרכיב משתנה :

$$W_t = \frac{1}{\sqrt{Z_t}}$$

נכפיל כל תצפית במשתנה החדש W_t וניצור משוואה שהיא קומבינציה ליניארית של המשוואה המקורית :

$$Y_t = \alpha + \beta X_t + u_t$$

$$Y_t W_t = \alpha \cdot W_t + \beta (X_t W_t) + u_t W_t$$

$$\frac{Y_t}{\sqrt{Z_t}} = \alpha \cdot \frac{1}{\sqrt{Z_t}} + \beta \cdot \frac{X_t}{\sqrt{Z_t}} + \frac{u_t}{\sqrt{Z_t}} \quad \text{בצורתה המפורשת המשוואה החדשה נראית כך:}$$

קיבלנו מודל חדש שבו :

$$\frac{u_t}{\sqrt{Z_t}} : \text{הקריזה היא}$$

$$\frac{Y_t}{\sqrt{Z_t}} : \text{המשתנה המוסבר}$$

$$\frac{1}{\sqrt{Z_t}} \text{ ו- } \frac{X_t}{\sqrt{Z_t}} : \text{המשתנים המסבירים הם}$$

במודל זה אין חותך.

הפרמטרים α ו- β הם של המשוואה המקורית (שימו לב כי ל- α אין משמעות של חותך).

למשוואה זו אין משמעות כלכלית אך היא מאפשרת לנו לאמוד את הפרמטרים α ו- β בשיטת OLS כך שנקבל אומדים $\hat{\alpha}$ ו- $\hat{\beta}$ יעילים.

ניתן להוכיח כי הטרינספורמציה הליניארית של השונות הפכה אותה לקבועה:

$$V\left(\frac{u_t}{\sqrt{Z_t}}\right) = \frac{1}{Z_t} V(u_t) = \frac{1}{Z_t} \cdot \sigma^2 \cdot Z_t = \sigma^2$$

הערה: אם ביצענו את מבחן WHITE והוצאנו $\log$ לנתונים אז $Z_t = e^{\ln \hat{u}_t^2}$ כך שיש

$$W_t = \frac{1}{\sqrt{e^{\ln \hat{u}_t^2}}} \text{ לשקלל את הרגרסיה ב:}$$

שאלה מס' 1 ?

נתון המודל : (1)
$$Y_t = \alpha + \beta \cdot X_t + U_t$$

ונתון כי :
$$\text{VAR}(U_t) = \sigma^2 / Z_t^2$$
 (משתנה ידוע).

א. מהי הבעיה שנוצרת באמידת משוואה (1) ?

ב. מהן תכונות אומדי הריבועים הפחותים של משוואה (1) ?

כדי לפתור את הבעיה שנוצרה, נאמדה המשוואה הבאה :

(2)
$$Y_t \cdot W_t = \alpha \cdot W_t + \beta \cdot (X_t \cdot W_t) + U_t \cdot W_t$$

ג. מהו W_t שבעזרתו ניתן לאמוד את α ו- β בצורה יעילה ?

ד. מהו האומד היעיל של σ^2 ?

ה. האם ניתן להשוות בין המודלים על בסיס R^2 ? אם לא, האם ניתן להחליט בכל זאת איזה מודל טוב יותר ?

ו. חוו דעתכם על הטענות הבאות, ונמקו :

1. אם נתון כי $Z_t = a + b \cdot \bar{X}$, התשובות לסעיפים א' ו- ב' נשארות ללא שינוי.

2. המשוואה הנורמאלית : $\sum \hat{\varepsilon}_t = 0$ (כאשר $\varepsilon_t = U_t \cdot W_t$) היא אחת

המשוואות הנורמאליות לאמידת משוואה (2).

שאלה מס' 2

עני על שאלה מס' 1, כאשר נתון כי $\text{VAR}(U_t) = \sigma^2 \cdot X_t^2$.

שאלה מס' 3

נתון המודל: $Y_t = \alpha + \beta X_t + u_t$

וקיים מדגם של 100 תצפיות

כאשר נתון כי:

$$V(u_t) = \sigma_t^2 = \begin{cases} X_t \sigma^2 & \Leftrightarrow t \geq 50 \\ X_t^2 \sigma^2 & \Leftrightarrow t \leq 50 \end{cases}$$

(שאר ההנחות הקלאסיות מתקיימות)

א. במשוואה מס' 1 יש בעיה של: _____

ב. אמידת משוואה (1) תניב אומדים בלתי מוטים ועקיבים:

נכון/ לא נכון/ לא ניתן לדעת

ג. פיתרון הבעיה הקיימת במשוואה (1) ייתכן על ידי אמידת המשוואה הבאה:

$$Y_t \cdot W_t = \alpha \cdot W_t + \beta \cdot (X_t \cdot W_t) + \omega_t \quad (2)$$

כאשר: $W_t =$ _____

$$V(u_t) = \sigma_t^2 = \begin{cases} 3\sigma^2 & \Leftrightarrow t \geq 50 \\ \sigma^2 & \Leftrightarrow t \leq 50 \end{cases}$$

ד. ס נתון כי:

כן/ לא/ לא ניתן לדעת

האם ישתנו תשובותיכם לסעיפים א ו-ב:

מתאם סידרתי

מתאם סידרתי עוסק במצב שבו מופרת ההנחה הקלאסית מס' 6 -אי תלות בין

$$\text{הטעויות: } \text{cov}(u_t, u_s) = 0$$

זהו מצב שבו קיימת תלות סטטיסטית בין הטעויות במודל: $\text{cov}(u_t, u_s) \neq 0$.

תלות כזו בין הטעויות קיימת בדרך כלל כאשר הנתונים הנאספים הם נתוני סדרות עיתיות ולא נתוני חתך בהם עסקנו עד כה.

נתוני חתך - מתייחסים לפרטים שונים בתקופת זמן נתונה.

נתוני סדרות עיתיות - מתייחסים לאותו הפרט לאורך זמנים שונים.

בנתוני החתך סביר שמאחר ומדובר בפרטים שונים - הטעויות בניבוי שלהם תהיינה בלתי תלויות. לעומת זאת בנתוני סדרות עיתיות, מאחר ומדובר באותו הפרט הנמדד בזמנים שונים סביר דווקא שהטעויות בניבוי שלו תהיינה תלויות אחת בשנייה.

אם אנחנו מדברים, למשל, על פונקציות תצורות:

$$Y_t = \alpha + \beta X_t + u_t$$

אם מדובר בנתוני חתך - החלטות התצורות של פרט t לא אמורות להשפיע על

החלטותיו של פרט s והנחה 6 תתקיים:

$$\text{cov}(u_t, u_s) = 0$$

אולם אם מדובר על נתוני סדרה עיתית: החלטותיו של פרט מסוים היום סביר שיושפעו מהחלטות שעשה בעבר או שישפיעו על החלטות שיעשה בעתיד:

$$\text{cov}(u_t, u_{t-s}) \neq 0$$

כאשר: u_t - "קריזה" בזמן t .

u_{t-s} - "קריזה" בזמן $t-s$.

השלכות על אומדי הריבועים הפחותים (OLS)

מבין התכונות של אר"פ (ליניאריות, חוסר הטיה, עקיבות ויעילות) היחידה שמופרת כאשר קיים מתאם סידרתי היא:

תכונת היעילות.

משום שתכונת היעילות היא היחידה מבין תכונות אר"פ התלויה להוכחתה בקיומה של הנחת אי התלות בין הטעויות.

משום הפגיעה בתכונת היעילות, בדיקת ההשערות לא תהיה תקפה.

****שימו לב** כי במידה וקיים מתאם סידרתי חיובי בין הטעויות ולמשתנים יש מגמת זמן (X עולה או יורד עם הזמן) אומד השונות (ESS) יהיה מוטה כלפי מטה ואז נקבל R^2 , F ו-t מוטים כלפי מעלה.

מבנה המתאם הסדרתי

הגדרנו מתאם סדרתי כהפרה של הנחה מס' 6:

$$Y_t = \alpha + \beta X_t + u_t$$

$$\text{cov}(u_t, u_{t-s}) \neq 0$$

נשאלת השאלה כיצד נראית הפרה זו?

מתאם סדרתי מסדר ראשון:

ההנחה היא כי יש מתאם בין קריזות במרחק אחד, כלומר u_t תלוי ישירות רק ב- u_{t-1} :

$$\text{cov}(u_t, u_{t-1}) \neq 0$$

את המתאם בין ה"קריזות" מסדר ראשון ניתן לנסח באופן הבא:

$$u_t = \rho \cdot u_{t-1} + \varepsilon_t$$

כך ש:

$$(1) \rho \neq 0 \text{ (כי אם } \rho = 0 \text{ אין מתאם)}$$

$$(2) 1 < \rho < -1 \text{ (כי אם חורג מ-1 ה"קריזה" הולכת וגדלה עם הזמן)}$$

$$(3) \rho \text{ חיובי פירושו מתאם סדרתי חיובי ואילו } \rho \text{ שלילי פירושו מתאם סדרתי שלילי (לא נפוץ).}$$

$$(4) \varepsilon_t \text{ מקיים את ההנחות הקלאסיות מאחר ומהווה סטייה מקרית לחלוטין (בניגוד ל-} u_t \text{) כך ש:}$$

$$E(\varepsilon_t) = 0$$

$$V(\varepsilon_t) = \sigma_\varepsilon^2$$

$$\text{cov}(\varepsilon_t, \varepsilon_{t-s}) = 0$$

המודל יכול שתי משוואות-המשוואה העיקרית והגדרת המתאם הסדרתי (מסדר ראשון):

$$Y_t = \alpha + \beta X_t + u_t$$

$$u_t = \rho \cdot u_{t-1} + \varepsilon_t$$

מלבד α ו- β נרצה לאמוד גם את ρ .

מתאם סדרתי מסדר שני:

$$u_t = \rho_1 \cdot u_{t-1} + \rho_2 \cdot u_{t-2} + \varepsilon_t$$

הן u_{t-1} והן u_{t-2} משפיעים ישירות על u_t .

מתאם סדרתי מסדר P:

$$u_t = \rho_1 \cdot u_{t-1} + \rho_2 \cdot u_{t-2} + \dots + \rho_P \cdot u_{t-P} + \varepsilon_t$$

u_t מושפע מתקופות שונות בעבר.

תכונות המתאם הסדרתי

ניתן להוכיח כי מכיוון שכל טעות בזמן מסוים מתואמת עם הטעות הסמוכה לה בזמן:

$$r_{(u_t, u_{t-s})} = \rho^s$$

מכיוון שכך המתאם של u_t הולך ופוחת עם הזמן:

$$\rho_{u_t, u_{t-1}} > \rho_{u_t, u_{t-2}}^2 > \rho_{u_t, u_{t-3}}^3 > \dots > \rho_{u_t, u_{t-s}}^s$$

בנוסף לכך, התוחלת, השונות והשונות המשותפת של הטעויות:

$$E(u_t) = 0$$

$$V(u_t) = \sigma_u^2 = \frac{\sigma_\varepsilon^2}{1 - \rho^2}$$

$$COV(u_t, u_{t-s}) = \rho^s \sigma_u^2 = \rho^s \frac{\sigma_\varepsilon^2}{1 - \rho^2}$$

? נתון מתאם סדרתי מסדר ראשון: $u_t = \rho \cdot u_{t-1} + \varepsilon_t$

נתון כי $\rho = 0.9$ וכי $V(\varepsilon_t) = \sigma_\varepsilon^2 = 1$

מצאו את:

א. המתאם בין u_t ל- u_{t-1}

ב. המתאם בין u_t ל- u_{t-4} . הסבר את ההבדל בין המתאמים (סעיף א' ו-ב').

ג. השונות σ_u^2

ד. חזרו על סעיפים א' עד ג' עבור $\rho = 0.4$. הסבירו את ההבדל בין התוצאות.

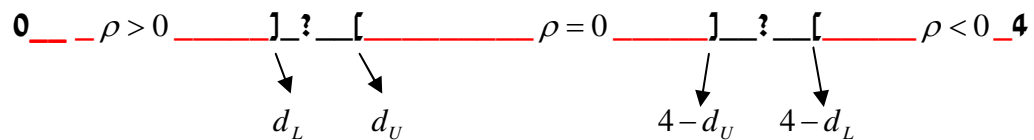
מבחנים לזיהוי מתאם סדרתי

קיימים שני מבחנים סטטיסטיים לזיהוי קיומו של מתאם סדרתי:

מבחן DW (דרבין ווטסון) ומבחן LM.

1) מבחן DW (דרבין ווטסון) לקיום מתאם סדרתי מסדר ראשון:

- נניח תחילה כי אין מתאם סדרתי ונאמוד את המשוואה הראשית בשיטת OLS.
- כחלק מתוצאות האמידה נקבל ציון DW (יכול לקבל ערכים בין 0 ל-4 בלבד).
- נתבונן בטבלת DW ולפי $K = \text{מס' המשתנים ה'ב'ת במודל ו-} T = \text{מס' התצפיות}$ במדגם נשלוף שני ערכים: d_U ו- d_L
- נחלק את הטווח שבין 0 ל-4 באופן הבא:

- נראה היכן נופל ציון ה-DW שהתקבל כחלק מתוצאות האמידה.

ניתן לדעת אם יש מתאם ואיזה סוג של מתאם רק אם ציון ה-DW ייפול בחלקים המודגשים.

השערות:

$$H_0: \rho = 0$$

$$H_1: \rho > 0, \rho < 0$$

חישוב הסטטיסטי

$$DW_{stat} \cong 2 \cdot (1 - \hat{\rho})$$

אם אנו מקבלים ציון $\hat{\rho}$ ניתן להציב בנוסחה ולקבל DW_{stat} .

לדוגמא: חוקר רצה לאמוד את מחיר סגירה של מניה כפונקציה של הזמן שעובר:

$$CLOSE_t = \alpha + \beta \cdot TIME_t + u_t$$

כאשר:

$$CLOSE_t = \text{מחיר סגירה של מניה ב- } \$ \text{ ביום } t.$$

$$TIME_t = \text{משתנה זמן שמקבל את הערכים: } 1, 2, 3, \dots$$

תוצאות האמידה שהתקבלו:

Dependent variable: CLOSE

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Prob>F
Model	1	-----		55.78	
Error	151	-----			
C Total	152	-----			
Root MSE	----	R-square	0.181		
Dep Mean	----	Adj R-sq	-----		
C.V.	----				

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	T for H0: Parameter=0	Prob> T
INTERCEP	1	1.3474	0.0148	91.047	0.0000
TIME	1	-0.00075	0.0001	-7.468	0.0000
Durbin-Watson D		0.150			

האם קיים מתאם סדרתי?

נתבונן בטבלת DW כאשר נתון כי $K=1$ ו- $T=153$:

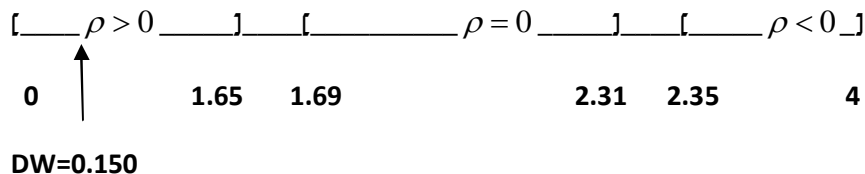
TABLE 12 Cutoff Points for the Distribution of the Durbin-Watson Test Statistic

Let d_α be the number such that $P(d < d_\alpha) = \alpha$, where the random variable d has the distribution of the Durbin-Watson statistic under the null hypothesis of no autocorrelation in the regression errors. For probabilities $\alpha = .05$ and $\alpha = .01$, the tables show, for numbers of independent variables, K , values d_L and d_U such that $d_L \leq d_\alpha \leq d_U$, for numbers n of observations.

$\alpha = .05$										
n	K									
	1		2		3		4		5	
	d_L	d_U	d_L	d_U	d_L	d_U	d_L	d_U	d_L	d_U
15	1.08	1.36	0.95	1.54	0.82	1.75	0.69	1.97	0.56	2.21
16	1.10	1.37	0.98	1.54	0.86	1.73	0.74	1.93	0.62	2.15
17	1.13	1.38	1.02	1.54	0.90	1.71	0.78	1.90	0.67	2.10
18	1.16	1.39	1.05	1.53	0.93	1.69	0.82	1.87	0.71	2.06
19	1.18	1.40	1.08	1.53	0.97	1.68	0.86	1.85	0.75	2.02
20	1.20	1.41	1.10	1.54	1.00	1.68	0.90	1.83	0.79	1.99
21	1.22	1.42	1.13	1.54	1.03	1.67	0.93	1.81	0.83	1.96
22	1.24	1.43	1.15	1.54	1.05	1.66	0.96	1.80	0.86	1.94
23	1.26	1.44	1.17	1.54	1.08	1.66	0.99	1.79	0.90	1.92
24	1.27	1.45	1.19	1.55	1.10	1.66	1.01	1.78	0.93	1.90
25	1.29	1.45	1.21	1.55	1.12	1.66	1.04	1.77	0.95	1.89
26	1.30	1.46	1.22	1.55	1.14	1.65	1.06	1.76	0.98	1.88
27	1.32	1.47	1.24	1.56	1.16	1.65	1.08	1.76	1.01	1.86
28	1.33	1.48	1.26	1.56	1.18	1.65	1.10	1.75	1.03	1.85
29	1.34	1.48	1.27	1.56	1.20	1.65	1.12	1.74	1.05	1.84
30	1.35	1.49	1.28	1.57	1.21	1.65	1.14	1.74	1.07	1.83
31	1.36	1.50	1.30	1.57	1.23	1.65	1.16	1.74	1.09	1.83
32	1.37	1.50	1.31	1.57	1.24	1.65	1.18	1.73	1.11	1.82
33	1.38	1.51	1.32	1.58	1.26	1.65	1.19	1.73	1.13	1.81
34	1.39	1.51	1.33	1.58	1.27	1.65	1.21	1.73	1.15	1.81
35	1.40	1.52	1.34	1.58	1.28	1.65	1.22	1.73	1.16	1.80
36	1.41	1.52	1.35	1.59	1.29	1.65	1.24	1.73	1.18	1.80
37	1.42	1.53	1.36	1.59	1.31	1.66	1.25	1.72	1.19	1.80
38	1.43	1.54	1.37	1.59	1.32	1.66	1.26	1.72	1.21	1.79
39	1.43	1.54	1.38	1.60	1.33	1.66	1.27	1.72	1.22	1.79
40	1.44	1.54	1.39	1.60	1.34	1.66	1.29	1.72	1.23	1.79
45	1.48	1.57	1.43	1.62	1.38	1.67	1.34	1.72	1.29	1.78
50	1.50	1.59	1.46	1.63	1.42	1.67	1.38	1.72	1.34	1.77
55	1.53	1.60	1.49	1.64	1.45	1.68	1.41	1.72	1.38	1.77
60	1.55	1.62	1.51	1.65	1.48	1.69	1.44	1.73	1.41	1.77
65	1.57	1.63	1.54	1.66	1.50	1.70	1.47	1.73	1.44	1.77
70	1.58	1.64	1.55	1.67	1.52	1.70	1.49	1.74	1.46	1.77
75	1.60	1.65	1.57	1.68	1.54	1.71	1.51	1.74	1.49	1.77
80	1.61	1.66	1.59	1.69	1.56	1.72	1.53	1.74	1.51	1.77
85	1.62	1.67	1.60	1.70	1.57	1.72	1.55	1.75	1.52	1.77
90	1.63	1.68	1.61	1.70	1.59	1.73	1.57	1.75	1.54	1.78
95	1.64	1.69	1.62	1.71	1.60	1.73	1.58	1.75	1.56	1.78
100	1.65	1.69	1.63	1.72	1.61	1.74	1.59	1.76	1.57	1.78

לפי הטבלה (עבור $T=100$):
 $d_L = 1.65$
 $d_U = 1.69$

נציב בטווח:

מסקנה:

יש עדות לקיום מתאם סדרתי חיובי מסדר ראשון.

? המודל הינו:

$$Y_t = \alpha + \beta X_t + \varepsilon_t$$

$$u_t = \rho u_{t-1} + \varepsilon_t$$

u_t - הפרעה מקרית קלאסית

$T=100$ וידוע כי:

$$u_t = 0.9u_{t-1}$$

$$d_L = 1.57$$

$$d_U = 1.65$$

האם קיים מתאם סדרתי ברמת מובהקות של 5%?

למבחן DW יש שתי בעיות עיקריות:

(1) מתאים רק למתאם סדרתי מסדר ראשון

(2) יש אזורים "מתים" בטווח בהם לא ניתן לדעת האם יש מתאם סדרתי.

בנוסף לכך על מספר תנאים להתקיים כדי שאפשר יהיה להשתמש במבחן DW :

1. הרגרסיה כוללת חותך
2. ה-Xים קבועים ולא משתנים
3. אין משתנים מסבירים שהם פיגור של המשתנה המוסבר
4. אין תצפיות חסרות באמצע
5. אם קיים מתאם סדרתי ראשון אז הוא מהצורה: $u_t = \rho \cdot u_{t-1} + \varepsilon_t$

LM מבחן (2)

לעומת מבחן DW מבחן LM מתאים גם לבחון קיומו של מתאם סדרתי מסדרים גבוהים יותר מסדר ראשון.

$$Y_t = \alpha + \beta \cdot X_t + u_t$$
$$u_t = \rho \cdot u_{t-1} + \varepsilon_t$$

ניתן לרשום את המודל הלא מוגבל:

$$Y_t = \alpha + \beta \cdot X_t + \rho \cdot u_{t-1} + \varepsilon_t \quad (U)$$

ניתן להתייחס לבחינת קיומו של מתאם סדרתי כהוספת משתנה מסביר: $\hat{u}_{t-1}$

השלבים לביצוע המבחן:

- נאמוד את המודל המקורי ונחשב $\hat{u}_t$ ו- $\hat{u}_{t-1}$
- נאמוד את רגרסיית העזר: $\hat{u}_t / x_1, x_2, \dots, x_k; \hat{u}_{t-1}$
- נחשב סטטיסטי LM: $LM_{stat} = T_y \cdot R_y^2$
- נדחה את H0 כאשר: $LM_{stat} > \chi_m^2$ כאשר $m =$ סדר המתאם הסדרתי.

אם נדחה את H_0 נדע את סימנו של המתאם הסדרתי לפי המקדם של $\hat{u}_{t-1}$ ברגרסיית העזר ששווה ל- $\hat{\rho}$.

שימו לב כי אם נרצה לבדוק מתאם סדרתי מסדרים גבוהים יותר:

ההשערות:

$$H_0: \rho_1 = \rho_2 = \dots = \rho_s = 0$$

H_1 : אחרת

רגרסיית העזר: $\hat{u}_t / x_1, x_2, \dots, x_k; \hat{u}_{t-1}, \hat{u}_{t-2}, \dots, \hat{u}_{t-s}$

לדוגמא: עבור הדוגמא הקודמת- ניבוי מחיר סגירה של מניה כפונקציה של

$$CLOSE_t = \alpha + \beta \cdot TIME + u_t$$

נבחן את קיומו של מתאם סדרתי מסדר ראשון באמצעות מבחן LM.

נאמוד את רגרסיית העזר:

$$u_t = \gamma_0 + \gamma_1 \cdot TIME_t + \rho \cdot u_{t-1} + \varepsilon_t$$

תוצאות האמידה שהתקבלו:

Dependent variable: RES

Analysis of Variance					
Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Prob>F
Model	2	-----			
Error	150	-----			
C Total	152	-----			
Root MSE	-----	R-square	0.855		
Dep Mean	-----	Adj R-sq	-----		
C.V.	-----				

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter
		Estimate
INTERCEP	1	-00096
TIME	1	1.16331E-05
RES1	1	0.927172

א. האם קיים מתאם סדרתי?

ב. מהו ערכו של המתאם הסדרתי הנאמד?

ג. מהו כיוונו של המתאם הסדרתי באוכלוסיה?

פיתרון בעיית המתאם הסדרתי – רגרסיית הפרשים (שיטת קוקרן-אורקט)
 ניצור משוואה שהיא קומבינציה ליניארית של המשוואה המקורית שבה לא יהיה מתאם סדרתי ולכן ניתן יהיה לאמוד אותה בשיטת הריבועים הפחותים, האומדים יהיו יעילים וניתן יהיה לבצע בדיקת השערות.

משוואה (1) : המודל בזמן t : $Y_t = \alpha + \beta X_t + u_t$

משוואה (2) : המודל בזמן t-1 מוכפל ב- ρ : $\rho \cdot Y_{t-1} = \rho \cdot \alpha + \rho \cdot X_{t-1} + \rho \cdot u_{t-1}$

החסרת משוואה (2) ממשוואה (1) :

$$Y_t - \rho Y_{t-1} = \alpha(1 - \rho) + \beta(X_t - \rho X_{t-1}) + (u_t - \rho u_{t-1})$$

כדי לאמוד את הפרמטרים של רגרסיית הפרשים נגדיר :

$$Y_t^* = Y_t - \rho Y_{t-1}$$

$$\alpha^* = \alpha(1 - \rho)$$

$$\beta^* = \beta$$

$$X_t^* = X_t - \rho X_{t-1}$$

$$\varepsilon_t = u_t - \rho u_{t-1}$$

כך "נטרלנו" את המתאם הסדרתי:

$\varepsilon_t = u_t - \rho \cdot u_{t-1}$ נזכור כי $u_t = \rho \cdot u_{t-1} + \varepsilon_t \Leftarrow$ מקיים את כל ההנחות הקלאסיות ולכן שונות הרגרסיה וכן שונות הפרמטרים הנאמדים לא תהיה תלויה במקדם המתאם הסדרתי.

המשוואה "המתוקנת" אותה נאמוד:

$$Y^* = \alpha^* + \beta^* X_t^* + \varepsilon_t$$

לאחר אמידת משוואה זו ניתן לחלץ את האומדים של הפרמטרים המקוריים: $\hat{\alpha}, \hat{\beta}$

מאחר ש- ρ איננו ידוע יש צורך לאמוד אותו.

? סטודנט הניח כי במודל: $Y_t = \alpha + \beta X_t + u_t$ קיים מתאם סדרתי מסדר ראשון

בשאריות כך שמתקיים: $u_t = 0.7u_{t-1} + \varepsilon_t$ ולכן במקום לאמוד את המודל המקורי אמד את המודל:

$$Y_t - 0.7Y_{t-1} = \alpha(1-0.7) + \beta(X_t - 0.7X_{t-1}) + u_t$$

הסטודנט טען כי במודל החדש לא קיים מתאם סדרתי .

טענת הסטודנט: נכונה / לא נכונה / לא ניתן לדעת

אמידת ρ בשיטת קוקרן אורקוט

שיטת קוקרן אורקוט לאמידת ρ היא שיטה איטרטיבית – מבוססת על חזרות של תהליך מסוים עד להתכנסות.

התהליך מתבצע באופן הבא:

אמידת המשוואה המקורית בה אנו מניחים כי קיים מתאם סדרתי.

חישוב $\hat{u}_t$ ו- $\hat{u}_{t-1}$ וקבלת האומד $\hat{\rho}$ על ידי אמידת המשוואה : $\hat{u}_t = \rho \hat{u}_{t-1} + \varepsilon_t$

הבעיה היא כי האומד איננו יעיל כיוון שהאומדים לפרמטרים במשוואה המקורית אינם יעילים (בשל קיומו של מתאם סדרתי). לכן נמשיך ונבצע את הפעולות הבאות:

הצבת האומד הזה בגרסיית ההפרשים וחילוץ $\hat{\alpha}$ ו- $\hat{\beta}$ חדשים. שוב נחשב $\hat{u}_t$ ו- $\hat{u}_{t-1}$ תוך שימוש באומדים החדשים ונקבל אומד $\hat{\rho}$ חדש.

נחזור על התהליך הזה מספר פעמים נוספות עד שנגיע להתכנסות (עד שהאומד $\hat{\rho}$ ישתווה לזה שקיבלנו בתחילה).

אין צורך לבצע תהליך זה ידנית משום שרוב תוכנות המחשב מבצעות הליך זה באופן מיידי ומדווחות על התוצאות הסופיות.

התהליך הממוחשב נקרא אוטו רגרסיה (AUTOREGRESION) מסדר ראשון, שני, שלישי וכו' (תלוי בסדר המתאם הסדרתי).

התיקון למתאם הסדרתי יתבצע על ידי הרצת רגרסיה עם משתנה AR(1) (אוטו רגרסיה מסדר ראשון), AR(1) ו-AR(2) (אם מניחים קיום אוטו רגרסיה מסדר שני) וכו'.

אם משתנה AR מובהק זו אינדיקציה שפתרנו את הבעיה של המודל המקורי.

לדוגמא: נמשיך עם הדוגמא של ניבוי מחיר סגירה של מניה כפונקציה של הזמן:

$$CLOSE_t = \alpha + \beta \cdot TIME + u_t$$

נניח כי קיים מתאם סדרתי מסדר ראשון בנתונים.

תוצאות האמידה בשיטת אוטורגרסיה מסדר ראשון מוצגות להלן:

Parameter Estimates					
		Parameter	Standard	T for H0:	
Variable	DF	Estimate	Error	Parameter=0	Prob> T
INTERCEP	1	1.333			
TIME	1	-0.0006			
AR(1)	1	0.927			0.000
Durbin-Watson D		2.235			

א. בדקו האם נפתרה בעיית המתאם הסדרתי .

ב. מהי המשוואה לאמידת מחיר הסגירה הצפוי ביום המסחר הבא?

שאלה מס' 1 ?

נאמד הקשר שבין הכנסה לתצרוכת לתקופה ינואר 1994 עד דצמבר 1997 (T=48).

$$C_t = \alpha + \beta Y_t + u_t$$

המודל הינו:

$$u_t = \rho_1 u_{t-1} + \rho_2 u_{t-2} + \rho_3 u_{t-3} + \varepsilon_t$$

בניסיון לבדוק האם מתקיים קשר מהסוג הבא:

$$\hat{u}_t = \gamma_1 \hat{u}_{t-1} + \gamma_2 \hat{u}_{t-2} + \gamma_3 \hat{u}_{t-3} + \gamma_4 Y_t + \omega_t$$

נאמדה המשוואה הבאה:

תוצאות האמידה מוצגות להלן:

Parameter Estimates					
		Parameter	Standard	T for H0:	
Variable	DF	Estimate	Error	Parameter=0	Prob> T
INTERCEP	1	-54.709	710.85	-0.076	0.939
RESID1	1	0.705	0.152	4.631	0.000
RESID2	1	-0.0066	0.188	-0.035	0.972
RESID3	1	-0.337	0.167	-2.012	0.051
Y	1	0.0027	0.032	0.085	0.932
Durbin-Watson D		1.954			

נתון בנוסף כי $R^2 = 0.479$

א. הרגרסיה המופיעה בפלט לעיל נועדה לבדיקת: _____

על ידי מבחן: _____

ההשערות הינן: _____

גודל הסטטיסטי למבחן הינו (רשמו תוצאה מספרית): _____

המסקנה המתקבלת היא: _____

בהנחה כי קיים מתאם סדרתי מסדר שלישי בנתונים נאמד מחדש הקשר שבין
ההכנסה לתצרוכת בהתאם לשיטתם של קוקרן ואורקוט.

תוצאות האמידה מוצגות להלן:

Depended Variable:C

Parameter Estimates					
Variable	DF	Parameter	Standard	T for H0:	
		Estimate	Error	Parameter=0	Prob> T
INTERCEP	1	-2103.53	1128.38	-1.864	0.069
Y	1	0.71944	0.0510	14.086	0.000
AR(1)	1	0.7070	0.1525	4.634	0.000
AR(2)	1	-0.0064	0.1889	-0.034	0.972
AR(3)	1	-0.3282	0.1669	-1.966	0.0562
Durbin-Watson D	1.954				

ב. רשמו את המשוואה המתוקנת המשמשת לעריכת תחזיות.

שאלה מס' 2

חוקר רצה לאמוד את עקומת הביקוש לטיסות לאירופה.

לרשותו נתונים שבועיים לאורך 3 שנים (52 שבועות).

נסמן: Y_t = מספר כרטיסי הטיסה לאירופה שנמכרו בשבוע t

p_t = מחיר ממוצע ב-\$ של הכרטיסים שנמכרו בשבוע t

החוקר אמד את המודל: $Y_t = e^\alpha \cdot P_t^{\beta_1} \cdot P_{t-1}^{\beta_2} \cdot e^{u_t}$

וקיבל לאחר הטרנספורמציה הלוגריתמית: $R^2 = 0.81$.

לבדיקת ההשערה כי קיים מתאם סדרתי בנתונים מסדר ראשון הוא חישב את ערכי

$$\hat{u}_t \text{ ולאחר מכן חישב את הרגרסיה: } u_t = \gamma_0 + \gamma_1 \ln P_t + \gamma_2 \ln P_{t-1} + \gamma_3 u_{t-1} + v_t$$

מקדם ההסבר המרובה ברגרסיה זו הוא 0.282

א. נסח את ההשערה ובחן אותה בר"מ של 0.05.

החוקר מניח שיש מתאם סדרתי מסדר ראשון.

לאחר תיקון Cochrane-Orcutt התקבל:

$$\ln Y_t = 7.3 - 0.2 \ln P_t + 0.4 \ln P_{t-1}$$

$$\hat{\rho} = 0.2$$

הניחו שהשבוע ובשבוע שעבר מחיר ממוצע של כרטיס היה \$500.

השבוע נמכרו 6,185 כרטיסים. בשבוע הבא צפוי מחיר של \$400.

ב. כמה כרטיסים יימכרו?

החוקר גם מנסה לקבוע האם בנתונים אלה קיים מתאם מסדר שני.

ג. רשמו את המשוואה הנוספת שעליו לאמוד.

במשוואה הנוספת התקבל מתאם מרובה השווה ל- 0.12.

ד. מהי המסקנה בר"מ של 0.05?

סיכום בעיית המתאם הסדרתי והטרוסקדסטיות

הטרוסקדסטיות	מתאם סדרתי	
למשל: $Y_t = \alpha + \beta X_t + u_t$		המשוואה העיקרית של המודל
$V(u_t) = \sigma^2$	$\text{cov}(u_t, u_{t-s}) = 0$	ההנחה הקלאסית המופרת
$V(u_t) = \sigma_t^2$	$\text{cov}(u_t, u_{t-s}) \neq 0$	המצב לאחר ההפרה
$V(u_t) = W_t \sigma^2$	$u_t = \rho u_{t-1} + \varepsilon_t$	המשוואה המאפיינת את ההפרה
מתקבלים אומדים חסרי הטיה ועקיבים, אך תכונת היעילות נפגעת.		מה קורה אם אומדים ב-OLS
מבחן GQ	מבחן DW	זיהוי הבעיה
מבחן White	מבחן LM	
שיטת WLS	שיטת קוקרן-אורקוט (רגרסיית הפרשים) הכנסת משתנה מוסבר בפיגור (מודל דינמי)	פתרון הבעיה

מודלים דינמיים

מודל דינמי הוא מודל שיש בו משתנה מוסבר בפיגור, כלומר Y היום מושפע מ- Y של אתמול:

$$Y_t = \alpha + \beta_0 X_t + \beta_1 Y_{t-1} + u_t$$

המכפילים הדינמיים

ניתן לדבר על שלוש סוגים של השפעות בהקשר של המודל הדינמי (מיכפלים):

(1) מכפל לטווח קצר (מייד):

$$\frac{\partial Y_t}{\partial X_t} \quad \text{איך } X \text{ היום משפיע על } Y \text{ היום:}$$

(2) מכפל ביניים מסדר j (מכפיל דינמי):

$$\frac{\partial Y_t}{\partial X_{t-j}} \quad \text{איך } X \text{ מלפני } j \text{ תקופות משפיע על } Y \text{ היום:}$$

(3) מכפל טווח ארוך (מצב עמיד):

$$\frac{\partial Y^*}{\partial X^*} \quad \text{איך } X \text{ משפיע על } Y \text{ לאורך } P \text{ תקופות:}$$

כאשר X ו- Y נותרים קבועים על פני הזמן (מצב עמיד):

$$Y_t = Y_{t-1} = \dots = Y_{t-p} = Y^* \\ X_t = X_{t-1} = \dots = X_{t-p} = X^*$$

מציאת המכפילים במודל הדינמי:

לעיתים אנו מתבקשים למצוא את המכפילים של מודל דינמי מסוים (לטווח קצר, בינוני וארוך) ואף מתבקשים לבדוק השערות ביחס אליהם.

אדגים את מציאת המכפילים על המודל הדינמי הבא: $Y_t = \alpha + \beta_0 X_t + \beta_1 Y_{t-1} + u_t$

(1) מכפל טווח קצר (מייד):

$$\frac{\partial Y_t}{\partial X_t} = \beta_0 \quad : \beta_0 \text{ X היום משפיע על Y היום דרך } \beta_0$$

(2) מכפל ביניים מסדר j (מכפיל דינמי):

בכדי למצוא את המכפיל הדינמי "נגלגל" את המודל 2 תקופות אחורה:

$$Y_t = \alpha + \beta_0 X_t + \beta_1 Y_{t-1} + u_t$$

$$Y_t = \alpha + \beta_0 X_t + \beta_1 (\alpha + \beta_0 X_{t-1} + \beta_1 Y_{t-2} + u_{t-1}) + u_t$$

$$Y_t = \alpha + \beta_0 X_t + \beta_1 \alpha + \beta_1 \beta_0 X_{t-1} + \beta_1^2 Y_{t-2} + \beta_1 u_{t-1} + u_t$$

$$Y_t = \alpha + \beta_0 X_t + \beta_1 \alpha + \beta_1 \beta_0 X_{t-1} + \beta_1^2 (\alpha + \beta_0 X_{t-2} + \beta_1 Y_{t-3} + u_{t-2}) + u_t$$

$$Y_t = \alpha + \beta_0 X_t + \beta_1 \alpha + \beta_1 \beta_0 X_{t-1} + \beta_1^2 \alpha + \beta_1^2 \beta_0 X_{t-2} + \beta_1^3 Y_{t-3} + \beta_1^2 u_{t-2} + u_t$$

ההשפעה של X_t על Y_t היא: β_0

ההשפעה של X_{t-1} על Y_t היא: $\beta_0 \beta_1$

ההשפעה של X_{t-2} על Y_t היא: $\beta_0 \beta_1^2$

מכאן ניתן להסיק שבאופן כללי ההשפעה של X_{t-j} על Y_t היא: $\frac{\partial Y_t}{\partial X_{t-j}} = \beta_0 \beta_1^j$

חישוב מכפל הביניים בדרך קצרה:

	β_0	β_1
Y_t	X_t	Y_{t-1}
Y_{t-1}	X_{t-1}	Y_{t-2}
Y_{t-2}	X_{t-2}	Y_{t-3}

ניתן לראות כי X_{t-2} משפיע על Y_t דרך $\beta_0, \beta_1, \beta_1, \beta_0$ כלומר $\beta_0 \beta_1^2$.

סביר שככל ש- X רחוק יותר בזמן כך השפעתו קטנה יותר ולכן $\beta_1 < 1$.

(3) מכפל טווח ארוך:

מכפל טווח ארוך מהווה את סך ההשפעות:

$$\begin{aligned} \frac{\partial Y^*}{\partial X^*} &= \sum_{j=0}^p \beta_0 \beta_1^j = \beta_0 + \beta_0 \beta_1 + \beta_0 \beta_1^2 + \dots + \beta_0 \beta_1^p = \\ &= \beta_0 (1 + \beta_1 + \beta_1^2 + \dots + \beta_1^p)^* = \\ &= \beta_0 \cdot \frac{1}{1 - \beta_1} \end{aligned}$$

* סכום של טור הנדסי יורד.

? חשבו את שלושת סוגי המכפלים של המודלים הדינמיים הבאים:

א. $Y_t = \alpha + \beta_1 X_{t-1} + \beta_2 Y_{t-1} + u_t$

ב. $Y_t = \alpha + \beta_0 X_t + \beta_1 X_{t-1} + \beta_2 Y_{t-1} + u_t$

הקשר בין מתאם סדרתי למודלים דינמיים

המתאם הסדרתי נובע מהשמטה של דינמיות מבנית במודל. המודל המקורי היה צריך להיות מודל דינמי אך נאמד בטעות מודל סטטי. הדינמיות תבוא אז לידי ביטוי ב"קריזות", כלומר במתאם הסדרתי.

רגרסיית ההפרשים, המהווה פיתרון למתאם הסדרתי, היא למעשה מודל דינמי:

$$Y_t - \rho Y_{t-1} = \alpha(1 - \rho) + \beta(X_t - \rho X_{t-1}) + \varepsilon_t$$

$$Y_t = \alpha(1 - \rho) + \beta X_t + \beta \rho X_{t-1} + \rho Y_{t-1} + \varepsilon_t$$

$$Y_t = \alpha_0 + \beta_0 X_t + \beta_1 X_{t-1} + \beta_2 Y_{t-1} + \varepsilon_t$$

לסיכום: בכדי לפתור את בעיית המתאם הסדרתי יש לאמוד מלבד את המשתנה המוסבר בזמן t גם את המשתנה המוסבר והמסביר בזמן $t-1$.

המשתנה בפיגור Y_{t-1} נועד לפתור מתאם סדרתי מסדר ראשון, Y_{t-2} ישמש לפתירת מתאם סדרתי מסדר שני וכך הלאה.

בכדי לבדוק קיומו של מתאם סדרתי במודל דינמי לא נוכל לבצע מבחן DW אלא רק מבחן LM.

השלכות על א'פ של משתנה מוסבר בפיגור כמשתנה מסביר

בניגוד למשתנה מסביר רגיל (X) , הינו משתנה מקרי.

משום כך אר"פ ברגרסיה הכוללת משתנים כאלה הם **מוטים** (להזכירכם בהוכחת חוסר הטיה של האומדים השתמשנו בהנחה מס' 4 הגורסת כי המשתנים המסבירים אינם משתנים מקריים).

$$\hat{\beta} = \frac{S_{XY}}{S_{XX}}$$

$$\hat{\beta} = \frac{S_{Y_t Y_{t-1}}}{S_{Y_{t-1} Y_{t-1}}}$$

$$E(\hat{\beta}) = \beta + E\left(\frac{\sum (Y_{t-1} - \bar{Y}) u_t}{\sum (Y_{t-1} - \bar{Y})^2}\right) \neq \beta$$

מאחר והמשתנה המקרי נשאר בתוך התוחלת, לא ניתן להשתמש בהנחה מספר 1:

$E(u_t) = 0$. לכן הביטוי השני איננו מתאפס והאומד הוא אומד מוטה.

בנוסף לכך **העקיבות** של האומדים תלויה בקיום מתאם סדרתי:

$$\hat{\beta} \rightarrow \beta + \frac{COV(Y_{t-1}, u_t)}{V(Y_{t-1})}$$

אם אין מתאם סדרתי $\Leftarrow COV(Y_{t-1}, u_t) = 0$ האומד עקיב.

אם יש מתאם סדרתי $\Leftarrow COV(Y_{t-1}, u_t) \neq 0$ והאומד איננו עקיב.

לסיכום: ההשלכות על אר"פ:

1) האומדים **מוטים** ולכן ניתן לבצע בדיקת השערות רק במדגמים גדולים ($T > 30$).

2) אם אין מתאם סדרתי $\Leftarrow$ האומדים **עקיבים ויעילים** (ניתן לבצע בדיקת השערות במדגמים גדולים).

אם יש מתאם סדרתי $\Leftarrow$ האומדים **אינם עקיבים ואינם יעילים** (לא ניתן לבצע בדיקת השערות גם במדגמים גדולים).

שאלות מסכמות-מתאם סדרתי ומודלים דינמיים

שאלה מס' 1

המודל הבא הורץ ב- SAS עם מדגם בעל 100 תצפיות: $Y_t = \alpha + \beta X_t + u_t$

א. מהפלט עולה $DW=0.195$ לפיכך:

1. לא קיים מתאם סדרתי

2. קיים מתאם סדרתי והוא: _____

3. לא ניתן לקבוע אם המתאם הסדרתי מובהק.

ב. לפי תשובתך לסעיף א חווה דעתך על תכונות האומדים:

מוטים נכון/ לא נכון/ לא ניתן לדעת

ליניאריים נכון/ לא נכון/ לא ניתן לדעת

יעילים נכון/ לא נכון/ לא ניתן לדעת

עקיבים נכון/ לא נכון/ לא ניתן לדעת

ג. אמידה של איזו משוואה תפתור באופן מלא את הבעיה שנוצרה במודל:

$$1. Y_t = \alpha + \beta_1 X_t + \beta_2 X_{t-1} + u_t$$

$$2. Y_t = \alpha + \beta_1 X_t + \beta_2 Y_{t-1} + \beta_3 X_{t-1} + u_t$$

$$3. Y_t = \alpha + \beta_1 X_t + \beta_2 Y_{t-1} + u_t$$

ד. בדוק את ההשערה כי לפי מודל (3) השפעת X על Y הולכת ופוחתת עם הזמן.

מצורף החלק הרלוונטי מהפלט:

Parameter Estimates					
Variable	DF	Parameter	Standard	T for H0:	
		Estimate	Error	Parameter=0	Prob> T
INTERCEP	1	0.42	0.06	7.00	0.000
X	1	0.25	0.03	8.33	0.000
Y1	1	0.85	0.05	17.00	0.000

ה. מהו המכפיל הדינמי בתקופה t-8 ?

שאלה מס' 2

הקשר בין כמות הכסף לבין רמת האינפלציה במשק נאמד בסדרה עתית על ידי המשוואה הבאה:

$$M_t = \alpha + \beta \cdot P_t + U_t \quad (1)$$

כאשר : M_t = כמות הכסף במשק בחודש t

P_t = מדד המחירים לצרכן במשק בחודש t

משוואה (1) נאמדה בפלט מס' 1.

א. לפי מבחן על הסטטיסטי DW, נראה כי ב- U_t :

1. לא ניתן לחשב את הסטטיסטי DW מהנתונים הקיימים

2. קיים מתאם סדרתי שלילי

3. קיים מתאם סדרתי חיובי

4. לא קיים מתאם סדרתי

5. לא ניתן לקבוע אם המתאם הסדרתי מובהק.

ב. סמנו את התשובה הנכונה בהכרח:

1. האומדים ליניאריים חסרי הטיה, עקיבים אך לא יעילים

2. האומדים ליניאריים חסרי הטיה, עקיבים ויעילים

3. האומדים מוטים אך עקיבים

4. האומדים חסרי הטיה, אך לא עקיבים

5. כל התשובות אינן נכונות.

ג. אומד השונות מוטה ובדיקת השערות לא תקפה: נכון / לא נכון / אי אפשר לדעת

חוקר טען כי הבעיה שנוצרה במשוואה (1) תיפתר ע"י אמידת המשוואה הבאה:

$$M_t = \alpha_1 + \beta_1 \cdot P_t + \beta_2 \cdot M_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2)$$

כאשר M_{t-1} הינה כמות הכסף בשנה הקודמת.

משוואה (2) נאמדה בפלט מס' 2, כמו כן נאמדה על ידי החוקר המשוואה המופיעה

בפלט מס' 3.

ד. הרגרסיה המופיעה בפלט מס' 3 נועדה לבדיקת: _____

במשוואה: _____

על ידי מבחן: _____

גודל הסטטיסטי למבחן הינו (רשום תוצאה מספרית): _____

ה. לאור תשובתך לסעיף ג' טענת החוקר: נכונה / לא נכונה / אי אפשר לדעת

ו. האומד ל- β_1 במשוואה (2) הוא מוטה אך עקיב: נכון / לא נכון / אי אפשר לדעת

ז. ניתן להשתמש בסטטיסטי DW לבדיקת מתאם סדרתי במשוואה (2):

נכון / לא נכון / אי אפשר לדעת.

ח. חשבו את המכפיל הדינמי לשינוי P בתקופה t-i

ט. בדקו את הטענה כי המכפיל הדינמי לשינוי P בתקופה t-1 $\left(\frac{\partial M_t}{\partial P_{t-1}} \right)$ הינו

90% מהמכפיל המיידי בטווח הקצר.

י. רשמו את השערת האפס עבור הטענה כי המכפיל בט"א שווה ל- 1 .

מהו המבחן הסטטיסטי המתאים לבחינת ההשערה?

(1) taken - 1 on 6/0 - 2 n/ce

Dependent Variable: m

Analysis of Variance					
Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	1	44.03828	44.03828	5145.80	<.0001
Error	103	0.88148	0.00856		
Corrected Total	104	44.91976			
Root MSE		0.09251	R-Square	0.9804	
Dependent Mean		8.53854	Adj R-Sq	0.9802	
Coeff Var		1.08344			

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
Intercept	1	1.49372	0.09862	15.15	<.0001
p	1	1.69267	0.02360	71.73	<.0001

Durbin-Watson D 0.208

(2) taken - 2 on 6/0 - 2 n/ce

Dependent Variable: m

Analysis of Variance					
Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	2	42.19946	21.09973	15988.1	<.0001
Error	101	0.13329	0.00132		
Corrected Total	103	42.33275			
Root MSE		0.03633	R-Square	0.9969	
Dependent Mean		8.55393	Adj R-Sq	0.9968	
Coeff Var		0.42469			

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
Intercept	1	0.40374	0.06790	5.95	<.0001
m1	1	0.81811	0.03857	21.21	<.0001
p	1	0.28127	0.06633	4.24	<.0001

$$m_1 = m_{t-1}$$

Dependent Variable: res Residual

$$RES = \hat{\varepsilon}_t = (2) \text{ nklln } 23/10 \text{ } \sqrt{10}$$

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	3	0.00032896	0.00010965	0.08	0.9695
Error	99	0.13173	0.00133		
Corrected Total	102	0.13206			

Root MSE	0.03648	R-Square	0.0025
Dependent Mean	0.00033853	Adj R-Sq	-0.0277
Coeff Var	10775		

Parameter Estimates

Variable	Label	DF	Parameter Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
Intercept	Intercept	1	0.03298	0.08192	0.40	0.6881
p		1	0.02640	0.07979	0.33	0.7415
m1		1	-0.01672	0.04705	-0.36	0.7230
res1		1	-0.01304	0.11039	-0.12	0.9062

$$RES1 = \hat{\varepsilon}_{t-1}$$

Dependent Variable: lny

$$(1) \text{ nklln } - 1 \text{ on } 6/10 - 3 \text{ n/ke}$$

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	5	71.06922	14.21384	40.35	<.0001
Error	397	139.83633	0.35223		
Corrected Total	402	210.90554			

Root MSE	0.59349	R-Square	0.3370
Dependent Mean	7.14247	Adj R-Sq	0.3286
Coeff Var	8.30934		

Parameter Estimates

Variable	Label	DF	Parameter Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
Intercept	Intercept	1	6.44240	0.10765	59.84	<.0001
d1		1	-0.28522	0.13600	-2.10	0.0366
d2		1	-0.77210	0.13276	-5.82	<.0001
d3		1	0.43817	0.06804	6.44	<.0001
exp	exp	1	0.07116	0.00860	8.28	<.0001
exp2		1	-0.00144	0.00015662	-9.17	<.0001

